

**TARİH ÖĞRETMENLERİNİN OKUL DIŞI TARİH ÖĞRETİMİ
ALGILARI VE GÖRÜŞLERİ**

Sıdık Fulya Türkmen

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜŐÜ**

KASIM, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sıdika Fulya

Soyadı : Türkmen

Bölümü : Tarih Eğitimi Bilim Dalı

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Tarih Öğretmenlerinin Okul Dışı Tarih Öğretimi Algıları ve Görüşleri

İngilizce Adı : History Teachers' Perception towards Out-of-School History Teaching and
The Opinions

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Sıdıka Fulya Türkmen

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Sıdıka Fulya Türkmen tarafından hazırlanan “Tarih Öğretmenlerinin Okul Dışı Tarih Öğretimi Algıları ve Görüşleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Yasemin Demircan

Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Gülin KARABAĞ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Bahattin DEMİRTAŞ

T.C. Tarihi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 14/11/2019

Bu tezin Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma Yel

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Canım Aileme ve Elif Hayal'e...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamın yürütülmesi sırasında akademik olarak benden desteğini esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. Yasemin Demircan'a teşekkür ederim.

Tezimde çok büyük emeği olan ve hakkını asla ödeyemeyeceğim Doç. Dr. Gülin Karabağ'a çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimim boyunca bana yol gösteren, Yüksek Lisans eğitimimde ve tez dönemimde de yardımlarını esirgemeyip önerileri sayelerinde çalışmama katkıda bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Bülent Aksoy'a, Doç. Dr. Cemil Cahit Yeşilbursa'ya, Doç. Dr. Ercenk Hamarat'a şükranlarımı sunarım.

Tez dönemim boyunca bana hep destek tam destek olan canım çocukluk arkadaşlarım Esin Dekeli, Evrim Dekeli ve Damla Gültekin'e teşekkür ederim.

Son olarak maddi manevi her koşulda yanımda olan, ellerini hep omzumda hissettiğim Canım Annem'e, Babam'a, Ablam'a, Abim'e ve Elif Hayal'ime sonsuz teşekkür ve minnetle...

TARİH ÖĞRETMENLERİNİN OKUL DIŞI TARİH ÖĞRETİMİ
ALGILARI VE GÖRÜŞLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Sıdika Fulya Türkmen
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Kasım, 2019

ÖZ

Okul dışı tarih öğretimi, birinci elden kaynak sunup öğrenciyi kanıtlarla karşı karşıya getirdiği için eğitim öğretimde önemi gittikçe artmaktadır. Tarih öğretmenlerinin de okul dışı tarih öğretimine derslerinde ağırlık vermeleri dersin kalıcılığını arttıracaktır. Ayrıca öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinin de gelişmesine olanak sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin algılarını ve görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz modeli kullanılmıştır. Çalışma grubunu Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde liselerde görev yapan 15 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Okul Dışı Tarih Öğretimi İle İlgili Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin görüşme sırasında verdikleri cevaplarla okul dışı tarihin ne olduğu, okul dışı ortamların nereler olduğu ve hangi yöntemleri kullandıkları belirlenmiştir. Yine araştırma sonucunda öğretmenlerin okul dışı tarih öğretimini faydalı buldukları ancak uygulama kısmında sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : Okul dışı öğretim, okul dışı tarih öğretimi, tarih öğretmenleri.
Sayfa Adedi : 52
Danışman : Prof. Dr. Yasemin Demircan

**HISTORY TEACHERS' PERCEPTION TOWARDS OUT-OF-
SCHOOL HISTORY TEACHING AND THE OPINIONS
(Master's Thesis)**

Sıdıka Fulya Türkmen

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

November, 2019

ABSTRACT

Out-of-school history teaching is becoming more and more important in teaching as it provides students with first-hand resources and historical evidence. The fact that history teachers focus on teaching extracurricular history will increase the permanence and efficiency of history lessons. It will also enable students to develop historical thinking skills. The aim of this study is to reveal the perceptions and opinions of history teachers about teaching extracurricular history. Descriptive analysis model, one of the qualitative analysis methods, was used in the research. The study group consists of 15 history teachers working in high schools in Şahinbey and Şehitkamil districts of Gaziantep. In the research, 'Interview Form for Teaching Out-of-School History' was used as data collection tool. As a result of the research, the questions of what the teaching out-of-school history is, where the outside environments are and what methods the teachers use were answered depending on the remarks given by the teachers. It was also concluded that teachers found teaching extracurricular history useful, but experienced problems in the application part.

Keywords : Out-of-school education, education of out-of-school, teachers of history.

Total Pages : 52

Supervisor : Prof. Dr. Yasemin Demircan

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Amacı	3
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. Kapsam.....	4
1.7. Sayıtlar	4
1.8. Sınırlılıklar.....	4

1.9. Tanımlar.....	4
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Kavramsal Çerçeve	6
2.1.1. Okul Dışı Eğitim- Öğretim	6
2.1.2. Okul Dışı Öğrenme Ortamları.....	8
2.1.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Kullanılan Yöntem ve Teknikler	10
2.1.4. Tarih ve Okul Dışı Tarih Öğretimi	16
2.1.5. Okul Dışı Tarih Öğretiminde Kullanılan Yöntemler	18
2.2. İlgili Araştırmalar	22
2.2.1. İlgili Literatür.....	22
BÖLÜM III	26
YÖNTEM.....	26
3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Çalışma Grubu	26
3.3. Veri Toplama Araçları	28
3.4. Verilerin Analizi.....	29
BÖLÜM IV.....	30
BULGULAR VE YORUM	30
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	30
4.1.1. “Size göre okul dışı tarih öğretimi nedir?” sorusunun analizi	30
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	31
4.2.1. “Okul dışı öğrenme ortamları nerelerdir?” sorusunun analizi	31
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	33
4.3.1. “Sizce okul dışı tarih öğretiminden derslerde faydalanılmalı mıdır? Evet ise neden yararlanılmalı ve nasıl kullanılmalıdır?” sorusunun analizi ..	33

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	35
4.4.1. “Peki sözünü ettiğiniz bu uygulamalardan hangilerini derslerinizde uyguluyorsunuz? Hangi sıklıkla uyguluyorsunuz? Uygulamıyorsanız neden? Uyguluyorsanız neyi nasıl yaptığınızla ilgili bir örnek verir misiniz?” sorusunun analizi.....	35
4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	38
4.5.1. “Okul dışı tarih öğretiminde kullandığınız yöntem ve teknikler nelerdir?” sorusunun analizi	38
BÖLÜM V	39
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	39
5.1. Sonuç ve Tartışma	39
5.2. Öneriler	41
KAYNAKLAR.....	43
EKLER	49
EK 1: Araştırmanın Uygulanması İçin Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan Elektronik İmzalı İzin Belgesi	50
EK 2: Okul Dışı Tarih Öğretimi İle İlgili Görüşme Formu	51

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	27
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mezun Oldukları Fakültelere Göre Dağılımları	27
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Dağılımları.....	27

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

$\bar{X}$	Aritmetik Ortalama
%	Yüzde
f	Frekans
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N	Katılımcı Sayısı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, problem cümlesine, amacına, önemine, kapsamına, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve araştırmaya yönelik tanımlara ilişkin açıklamalar yapılmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Tarih geçmişi yer ve zaman bildirerek aydınlatan ve geleceğe ışık tutan bir bilimdir. Daha kapsamlı bakacak olursak; “Tarih, insan topluluklarının bütün faaliyetlerini, geçirdikleri gelişmeleri ve aralarında geçen olayları yer ve zaman göstererek, sebep-sonuç ilişkisi içinde, belgelere dayanmak suretiyle araştıran ve günümüze nakleden sosyal bir ilimdir” (Özçelik, 1993, s. 2-3).

Tarih bilimini, bireylere en iyi şekilde aktarma yollarından biri de şüphesiz eğitim ve öğretimden geçer. Yaşamın her evresinde gerçekleşen eğitim sadece okullarla sınırlı kalmayıp okul dışı alanlarda da gerçekleştirilmelidir. Çünkü insanlar tarihin soyut kavramlarını en iyi tarihi mekânlarla, müzelerle, belgelerle somutlaştırarak öğrenirler. Bundan dolayı okul dışı eğitim ve öğretim tarih öğrenmenin gerekli bir unsurudur.

Okul dışı öğretim verimli bir öğrenme-öğretme ortamı hazırlamak için sınıf ve okul dışında yapılan bütün etkinliklerdir. Tarih öğretiminde de okul dışı tarih öğretiminin öğrenciler ve öğretmenler açısından önemi yadsınamaz. Öğrencilerin bilgileri etkinlikler yoluyla öğrenip içselleştirilmesinde okul dışı öğretimin önemli bir yeri vardır. Okul dışı öğretim tarih öğretimi açısından bir yer, bölge, çevre, yapı ile ilgili yerinde görerek, dokunarak, yaparak yaşayarak önemli bilgiler verebilmektedir. Bundan dolayı okul dışı öğretiminin tarih eğitiminde kullanılması dersi daha ilgi çekici hale getirebilmektedir.

“Tarih öğretiminin faydalanacağı kaynakların başında, yaşadığımız çevrede bulunan yakın ve uzak geçmişe ait eserler ve geçmiş dönemlerden günümüze ulaşmış olan kıyafetler, aletler, yapılar, gelenekler, efsaneler vb. gelir. Bu vasıtalar doğrudan doğruya inceleme imkânı vermelerinden dolayı büyük bir öneme sahiptir” (Işık, 2008, s. 293). Okul dışı öğretimde de okul çevresinde ve yöresinde incelenecek tarihi alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar öğrencilerde yerel tarih olgusunu oluşturmada önemli sahalardır.

Tarih öğretimini ezberci anlayıştan çıkarıp eleştirel bakış açısı kazandırmak, soyuttan somuta yaklaştırmak için öğrenci merkezli yaklaşımlar benimsemek gerekmektedir. Bu verimi elde edebilmek içinde tarihi sınıf içi yerine sınıf dışında tarihi çevreden öğrenmek gerekir. Çünkü tarihi çevre öğrenciye birinci elden kaynaklar sunarak soyut olan bilgileri somutlaştırır ve bilginin öğrencide kalıcı hale gelmesini sağlar.

Bilim ve teknolojinin hızla değişip gelişmesiyle bireylerin ve toplumun ihtiyacı da değişmiştir. Yenilenen Tarih Dersi Öğretim Programı gelişen ve değişen bilim ve teknolojiye uygun olarak hazırlanmış, bireylerin bilgiyi üreten, eleştirel düşünen, topluma katkı sağlayan nesiller yetişmesi amaçlanmıştır. Yeni hazırlanan Tarih Dersi Öğretim Programında soyut temalara ilişkin somut tarihi örnekler verilmiştir. Öğrencilerin verilen bu somut örneklerle tarihi olguları var olan mekânlarla ilişkilendirilmesi amaçlanmıştır. İlişkilendirdikten sonra ortaya çıkan nedenleri ve sonuçları öğrencilerin derinlemesine analiz etmeleri hedeflenmiştir.

Hazırlanan programda tarihsel düşünme becerilerine de yer verilmiştir. Bu becerilerin çoğu okul dışı öğretimle sağlanabilecek becerilerdir. Tarihsel düşünme becerilerini öğrencilere kazandırabilmek için öğretmenlerin tarih dersini tarihi alanlarda, müzelerde, abide ve şehitliklerde etkinliklerle yaparak yaşayarak yapması gerekir. “Tarihî yerler; geçmişin şahitleri olarak, tarihi şekillendiren gerçek olayları ve bu durumla karşı karşıya kalan kişileri hatırlatır. Tarihî yerler zaman üzerinde bağlantılar kurarak, bu bağlantılarla geçmişteki olayların neden ve nasıl olduğu, empatik anlayış ve öğrencilere özel bir yetenek kazandırır” (Yeşilbursa, 2008, s. 211). Öğrenci tarihsel düşünme becerilerini tarihi yerlerde, mekânlarda, müzelerde bizzat kullanarak kazanmaya çalışır. Yerinde kazanılan beceriler öğrencide ki bilgiyi kalıcı hale getirir ve analiz, sentez, değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerine de hâkim olmasını sağlar.

Ayrıca okul dışı öğretim çerçevesinde gerçekleştirilen etkinlikler yaparak yaşayarak ve somut gerçeklikte olduğu için yenilenen eğitim çerçevesindeki yapılandırmacılık anlayışına da vurgu yapmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Problem durumundan hareketle araştırmanın problem cümlesini şu şekilde ifade edebiliriz:

“Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algıları nasıldır?”

1.3. Alt Problemler

Araştırmanın problem durumu ve cümlesi göz önünde bulundurularak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi hakkındaki düşünceleri ve algıları nelerdir?
2. Tarih öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına dair görüşleri ve algıları nelerdir?
3. Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretiminin derslerde kullanılıp kullanılmamasına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretiminde derslerde hangi uygulamaları uyguladıkları ya da uygulamadıkları hakkında görüşleri nelerdir?
5. Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretiminde kullandıkları ya da kullanabilecekleri yöntem ve teknikler hakkındaki görüşleri nelerdir?

Bu çalışmada tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin algıları ve görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olan Gaziantep şehrinin Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin algılarını ortaya koymaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Tarih yalnızca geçmişini inceleyen bir bilim dalı değildir. Tarih yaşanmış olayları yer, bölge, çevre, zaman belirtip neden sonuç çerçevesinde geleceğe ışık tutan bir bilim dalıdır. Bu bağlamda tarih dersinin öğrencilere en verimli şekilde nasıl öğretileceği önem taşımaktadır. Tarih dersini öğretmenin pek çok yolu vardır. Şüphesiz en güzel öğretme yollarından biri okul dışı öğretimdir.

Okul dışı öğretimle öğrencileri belirlenen tarihi mekana, müzelere, şehitliklere, anıtlara, tarihi alanlara götürmek tarihi içselleştirmenin ve geçmişte yaşanan olaylarla, kişilerle

empati yapmanın en temel yoludur. Okul dışı öğretimle öğrenciler tarihi daha çok severek kalıcı bir öğrenme ortamı sağlayacaklardır.

Tarih dersi konuları, içeriği, işleniş yöntemleri açısından bakıldığında okul dışı etkinliklerin uygulanabileceği önemli bir alandır. Tarih öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığının oluşturduğu Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği çerçevesinde öğrencilere gezilerle, etkinliklerle okul dışı tarih öğretimini verimli şekilde öğrencilere kazandırabilir. Öğrenciler bu etkinlikler sayesinde araştırma becerisi, eleştirel düşünme becerisi gibi beceriler kazanacaklar ve tarihe karşı duyarlılıkları artacaktır. Yapılandırmacı anlayışla amaçlanan üst düzey becerilerini de rahatlıkla kullanabileceklerdir.

1.6. Kapsam

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığının Gaziantep şehrinin Şehitkâmil ve Şahinbey ilçelerine bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi hakkındaki algılarının ve görüşlerinin neler olduğunu kapsamaktadır.

1.7. Sayıtlar

Katılımcıların görüşme formunda yer alan sorulara içten ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.8. Sınırlılıklar

Araştırma Gaziantep ilindeki Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde yer alan 15 tarih öğretmeni ile sınırlıdır. Bundan dolayı araştırmada bölge ve ülke genelinde bir temsil gücünden ya da genellemelerden söz edemeyiz.

1.9. Tanımlar

Tarih : “İnsanoğlunun geçmişte meydana getirmiş olduğu tek olayları, zaman ve mekan çerçevesi içinde, yazılı belgelere dayandırarak anlatan ve geleceğe ışık tutan ilimdir” (Memiş, 2005).

Okul dışı tarih öğretimi : “Okul dışındaki tarihsel yapılar, antik kentler, müzeler gibi eğitimi araçlarıyla destekleyen öğretime okul dışı tarih öğretimi denilmektedir. Tarihsel çevrenin ve kaynak kişilerin sağladığı ilk elden yazılı olmayan kanıtlarla öğrenciyi karşı karşıya getirme okul dışı tarih öğretimini gerektirir” (Safran ve Ata, 2006, s. 53).

Tarihsel Çevre : “Tarihsel çevre etrafımızı kuşatan geçmişe ait bütün unsurlardır" (Anderson ve Moore, 1994:196'dan aktaran Safran ve Ata 2006, s. 53). “Tarihsel yapılar ve müzelerde sergilenen taşınabilir eserler tarihsel çevreyi oluşturur. İnsanlığın, geçmişin günümüze değişen ihtiyaçlara cevap vermek için geliştirdiği araç ve gereçler, binalar yollar da tarihsel çevrenin unsurlarıdır” (Safran ve Ata, 2006).

Tarihi Mekan : “Geçmişteki insanların kullanmak ya da eser vermek amacıyla bıraktıkları tarihi yapılardan ve tarihi olayların geçtiği yerlerden oluşmaktadır” (Ata, 2002, s.71).

Sözlü Tarih : “Sözlü tarih insanların söylediklerini dinlemekten ve belleklerini kullanmaktan kaynaklanan bir tarih biçimidir. Sözlü tarih insanlar etrafında kurulmuş bir tarih türüdür” (Doğan, 2015, s.114).

Yerel Tarih : “Bir yörenin geçmişten günümüze tarihsel gelişimi ve bu gelişim sonucu o yörede oluşan tarihsel izlerdir. Yörenin tarihsel geçmişi ve o geçmişten kalan izler o yörenin, bölgenin yerel tarihini oluşturmaktadır” (Işık, 2008, s.291).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde okul dışı eğitim öğretim kavramının içeriğine, okul dışı öğrenme ortamlarının neler olduğuna, okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan yöntem tekniklere genel olarak değinilecektir. Bu kavramlar bağlamında tarih biliminden yola çıkarak çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda okul dışı tarih öğretiminin önemine vurgu yapılacaktır.

2.1.1. Okul Dışı Eğitim- Öğretim

Eğitim insanı insan yapan, yaşamı boyunca insana olumlu yönde değerler kazandırmaya çalışan bir hizmet süreci ve bu sürecin sonunda ortaya çıkan kazanımlar olarak tanımlayabiliriz. Bir başka deyimle “Eğitim; insanın olgun, erdem sahibi, mükemmel bir varlık haline gelme/getirilmesidir” (Şişman, 2010, s.2). Öğretim ise “Eğitim çalışmalarının amaçlı, planlı, sistemli, programlı olarak yürütülen ve genellikle bir eğitim kurumu aracılığıyla gerçekleştirilen bölümüdür” (Şimşek, 2009). Eğitim ve öğretimin bir amaç doğrultusunda planlı, programlı yürütüldüğü yerler okullardır. Okullarda bireylere eğitim ve öğretim verilir ve bu öğretimler sonucunda bireyde olumlu şekilde öğrenme gerçekleştirilmeye çalışılır.

“Okul; uygun iç ve dış fiziksel imkânlarla, alanında iyi yetişmiş başarılı öğretmenlere sahip, toplumla barışık, öğrenme-öğretme faaliyetlerini dört duvar arasına hapsedmeden içinde bulunduğu çevrenin ve sosyo-kültürel ortamın tüm imkânlarını kullanarak aile ile işbirliğini sağlayan kurumdur” (Oktay, 2011, s.1-19). Buradan yola çıkacak olursak okul yalnızca sınırları belli bir yerde eğitim öğretim vermek değil çevreyle de bağlantı kurmaktır. Çevreyle bağlantı kurmanın, iletişime geçmenin yolu da okul dışı öğretimden geçmektedir.

Okul dışı eğitim öğretim son yıllarda eğitim kurumlarında fazlasıyla tercih edilmeye başlandı. “Ülkemizde 2005 yılı itibariyle uygulamaya konan yapılandırmacı (oluşturmacı) yaklaşımın, doğası gereği öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri incelemesi, öğretim sürecinin bir kısmını okul dışına itmiştir” (Yazıcı ve Yıldırım, 2017, s.734). Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmenler öğrencilerinin düşüncelerini, bilgilerini genişletmeye, geliştirmeye ön ayak olurlar. Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen öğrenciyi merkeze oturtur ve görev paylaşımında bulunurlar. Öğretmen bilgiyi öğretmekten ziyade öğrenciyi cesaretlendirerek onun bilgiyi kendisinin deneyimleyerek öğrenmesini sağlar. “Öğretmen öğrencilerine su içmeleri için rehberlik eder ama onlara su içirmez” (Küçükahmet, 2011, s. 104). Kısacası öğretmen öğrenci yanında rehber konumundadır. Öğretmen öğrenciye bilgiyi doğrudan, ezberci anlayış doğrultusunda vermez, bilgiye ulaşma yollarında ona yardımcı olur.

Çağdaş eğitim öğretimin bir gereği olan yapılandırmacı yaklaşım, okul dışı eğitim öğretimle öğrenci merkezli olduğu için birebir örtüşmektedir. Bu yüzden yapılandırmacı yaklaşım ülkemizde uygulamaya konulduğundan beri okul dışı öğretimin önemi de gün geçtikçe artmaktadır.

“Okul dışı eğitim, öğrencilerin kendi çevrelerini araştırmaları, keşfetmeleri ve anlamaları için kullanılabilecek tüm kaynakları kapsamaktadır” (Altın ve Demirtaş, 2014, s.510-543).

“Okul dışı öğretim; eğitim öğretimde yerel kaynakları ve toplum odaklı içeriği kullanmaya yarayan, bireysel öğrenme deneyimlerini geliştiren, öğretmen ve öğrenci arasındaki hiyerarşik ilişkiyi ortadan kaldıran öğretim türüdür” (Bamberger ve Tal, 2007, s.75-95).

“Okul dışı öğretim, eğitim-öğretim süreci içerisinde ve öğretim programı doğrultusunda okul binası dışındaki ortam ve kurumlardan yararlanmayı öngören öğretim faaliyeti olarak tanımlanmaktadır” (Salmi, 1993).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere okul dışındaki bilgiye ulaşabileceğimiz her ortam, kurum, kaynak, yer okul dışı eğitimi ve öğretimi bizlere işaret etmektedir. Ülkemiz okul dışı öğretim açısından çok zengin ortam, mekan, müze, kurum ve kaynaklara sahiptir. Bundan dolayı eğitimi sınıf içinden ziyade okul dışı ortamlara taşımak hem öğretmen ve öğrenci açısından hem de ders ve konular açısından daha faydalı olacağı su götürmez bir gerçektir.

Şimşek ve Kaymakçı’ya (2015, s.3), göre okul dışı öğretiminin önemli özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- “Okul dışı öğretim okul binası dışındaki kişi, alan, kurum ve kaynakları kapsar.
- Okul dışı öğretimin eğitim-öğretim süreci içerisinde öğretim programı kazanımları doğrultusunda yapılması esastır.

- Okul dışı öğretimin planlı ve programlı öğrenme yaşantılarını içermesi gerekir.
- Okul dışı öğretim öğrencilerin bireysel deneyimlerine dayanır.
- Okul dışı öğretimde öğretmen-öğrenci ilişkisi hiyerarşik değildir”.

Okul dışı öğretiminin önemli özelliklerine baktığımızda öğrenci merkezli olması ve öğrenciye birebir deneyimler yaşatması hem öğretimi zevkli kılmakta hem de öğretimin kalıcılığını artırmaktadır. Yenilenen program anlayışı çerçevesinde düşünecek olursak eğitim öğretim planlı programlı olduğu sürece okul dışında bilgiyi yerinde edinmek, bilgiyi somutlaştırmak, üzerinde eleştirel düşünmek ve sürece öğrenciyi katmak okul dışı eğitim öğretimin önemini her koşulda ortaya koymaktadır.

“Okul dışı öğretimin amacı, okul veya okul dışında öğretim programında yer alan kazanımlara uygun olarak, öğrencilerin yaş, ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda kişisel gelişimlerini sağlamaktır” (Binbaşoğlu, 2000). Yenilenen öğretim programında öğrenciye bilgiyi doğrudan vermek yerine bilgiyi keşfetmesinde rehber olmak amaçlanmıştır. Okul dışı öğretim de bu amacı yerine getirerek öğrencinin hem bilgi edinmesini hem de kişisel gelişimini sağlaması açısından önemli bir öğretim şeklidir.

Bu kadar öneminin yanı sıra eğitim öğretim programlarında okul dışı öğrenmelerin yerinde yapılması gerekirken bu öğretim ne yazık ki ihmal edilebilmektedir. Resmi yazışmalar, maddi yetersizlikler, programdaki konuların sene sonuna kadar yetişmeme korkusu, etkinliklerin zaman alması, öğretmen ve okul idaresinin isteksiz oluşları bunun sebepleri arasında yer almaktadır (Bozdoğan, 2007). Ancak tüm bu zorluklara rağmen günümüzde geleneksel eğitim öğretim anlayışı yerini çağdaş eğitim öğretim anlayışına, aktif öğrenmeye bıraktığı için ve artık çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda eğitimeciler yetiştiği için okul dışı öğrenme fazlasıyla eğitim kurumlarımızda kullanılmaya başlanacaktır.

2.1.2. Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Okul dışı öğrenmenin önemini, eğitim öğretim için yadsınamaz bir gerçek olduğunu bir önceki başlık içinde gördük. Okul dışı öğrenmenin en iyi şekilde gerçekleşebilmesi için elverişli okul dışı öğrenme ortamlarına ihtiyaç vardır. Peki okul dışı öğrenme ortamları derken neleri kastediyoruz?

“Okul dışı öğrenme ortamı kavramı; okul sınırları dışında yer alan çeşitli yaşam alanlarından sanal ortamlara kadar birçok alanı kapsamaktadır” (Eshach, 2007, s.171-190).

Okul dışı öğrenme ortamına daha geniş açıdan bakacak olursak Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı öğretim programları içerisinde bulunan konular ve öğrenciye kazandırılması gereken hedefler doğrultusunda öğrencilerin yaşadıkları ülkenin, bölgenin, şehrin coğrafyasını, tarım ve ticaretini, bilim, kültür ve sanatını tanımasına; bulunduğu yerde yaşayan canlı türlerini, bulunduğu yerin etnik ve yöresel örf, adet ve folklörünü bilmesine; okuldaki derslerle ilgili okul dışı etkinlikleri yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlayan bütün alanları, yerleri ifade eder (MEB, 2019).

Eshasch'a (2007) göre, okul dışı öğrenme ortamları non-formal ve informal öğrenme ortamları olarak iki sınıfta toplanmıştır. Ona göre non-formal öğrenme ortamları; hayvanat ve botanik bahçeleri, müzeler, planetaryumlar, geziler, akvaryumlar, milli parklar, sanayi kuruluşlarıdır. İnfomal öğrenme ortamları ise sokaklar, ev ortamı, elektronik cihazlar, e-öğrenmelerdir.

Bu ortamlara baktığımızda non-formal öğrenme ortamları daha planlı, programlı şekilde yapılırken, informal öğrenme ortamları ise günlük yaşantımızda kendiliğinden ortaya çıkan ortamlardır.

Milli Eğitim Bakanlığı ise okul dışı öğrenme ortamları kılavuzunda okul dışı öğrenme ortamlarını şu şekilde vermiştir:

- “Devlet kurumlarına ait tüm müzeler ile tescilli özel müzeler,
- Kamu kurumlarına ait bilim ve sanat merkezleri,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenmiş tarihi ve kültürel alanlar,
- Kamu kurumlarına ait kütüphaneler ile edebiyat müze kütüphaneleri,
- Doğal sit alanları ve ören yerleri,
- Teknoparklar,
- Ziyarete açık endüstriyel kuruluşlar,
- Üniversiteler,
- Millî, tematik park ve bahçelerden oluşur” (MEB, 2019, s.4).

Görüldüğü üzere Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı kılavuzda okul dışı öğrenme ortamları non-fomal öğrenme ortamlarıyla benzerlik göstermektedir. Fakat informal öğrenme ortamları diye bahsettiğimiz kendiliğinden gelişen ortamlar bu sınıflama içerisinde yer almamaktadır. Bu ortamları kimi araştırmacılar birlikte alırken, kimi araştırmacılar yalnızca fiziki ortamlara değinmektedir. Bu çalışmada ise MEB'deki problemlerden hareket edildiği ve MEB öğretmenleri ile çalışıldığı için MEB'in hazırlamış olduğu çerçeve üzerinden araştırma yürütülmüştür.

MEB'in okul dışı öğrenme ortamları kılavuzunda ortamlar arasında müzeler varken sanal müzelere değinilmemiştir. “Sanal müzeler; bilgisayar ve internet teknolojilerinin sağladığı imkanlardan yararlanarak sanat eserleri, tarihsel eser ve belgelerin dijital (sayısallaştırılmış) kopyalarını (resim, ses, film formlarında) ve bunlara ait bilgileri internet üzerinden ziyaretçilerin erişimine sunan etkileşimli web siteleri olarak tanımlanabilir” (Turan, 2015, s.190). Öğretmenlerin öğrencileri okul dışına taşıyamadığı imkanlarda okul dışını sınıfa getirme imkanı tanıyan sanal müzeler okul dışı tarih öğretimine oldukça faydalıdır.

Ülkemiz okul dışı öğrenme ortamları açısından oldukça önemli kaynaklara sahiptir. Çünkü geçmiş zamanlardan beri medeniyetlere, kültürlere ev sahibi yapan coğrafyamız bu ortamlar açısından zengindir. Bundan dolayı okul dışı öğretimi tüm alanlarda, derslerde, konularda uygun ortamlarda gerçekleştirdiğimizde okul dışı öğrenmenin ve ortamlarının önemini, verimini daha iyi görmüş, anlamış oluruz.

2.1.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamlarında Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Bu bölümde okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan yöntem ve tekniklere genel olarak değinilecektir.

Okul dışı öğrenme ortamlarında okul dışı etkinlikler gerçekleştirilerek verimli öğrenme sağlanmaya çalışılır. Bu etkinliklerle öğrenci yaparak yaşayarak, tüm duyu organlarıyla sürece katılması ve etkinliklerin kalıcı hale gelmesi amaçlanır.

“Okul dışı öğrenme etkinlikleri, sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak amacıyla uygulanan planlı ziyaretlerdir. Bu etkinliklerle öğrenciler, soyut unsurları somutlaştırabilme, durumları gerçek görünümüyle tanıyabilme ve bilgileri asıl kaynağından öğrenebilmektedir” (Çifçi ve Dikmenli, 2016). “Okul dışı öğrenme etkinlikleri, derse ve kazanımlarına katkı sağlamak amacıyla yürütülen ve okul duvarları dışında yapılan etkinliklerdir” (Karademir, 2013).

Okul dışı öğretimin verimli gerçekleştirilebilmesi için bu etkinliklere ihtiyaç vardır. Öğretmenin öğrencilerle yaptığı ve sürece öğrenciyi dahil ettiği etkinliklerle kazandıracağı konu ve kazanımlar kalıcı hale gelecektir. Eğitim öğretim sürecinde bireyin ne kadar çok duyusu işin içine girerse öğrenme o kadar kalıcı olur ve soyut unsurları somutlaştırır. Bu yüzden okul dışı etkinliklerde duyuların sürece katılması önemlidir.

Küçükahmet (2011), beş duyumuzun öğrenmeye etkisini şöyle açıklamaktadır:

“Görme duyusu %75

İşitme duyusu %13

Dokunma duyusu %6

Koklama duyusu %3

Tat alma duyusu %3”.

Görüldüğü üzere en baskın olan duyu görme duyusudur. Birey okul dışı öğrenme etkinliklerinde bu duyular arasından en etkili olan görme duyusunu kullanır. Bu da etkinliğin verimli geçmesine olanak sağlar.

Okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan yöntemlerin başında gözlem yöntemi gelmektedir. “Öğretimde gözlem, herhangi bir nesne, olgu yada olayı iyi kavramak için nesne, olgu yada olayın türlü belirti yada koşullarını, bir plan çerçevesinde göz ya da görsel araçlar yoluyla oluş halinde evre evre incelemek ve izlemektir” (Binbaşioğlu, 1994, s.123).

Gözlem yönteminin okul dışı öğrenme ortamlarında etkisi çok büyüktür. Öğrenciye doğrudan yaşantı kazandırdığı ve en önemli duyu organını devreye soktuğu için bu yöntem okul dışı öğretimin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Büyükkaragöz ve Çivi (1999, s.91) gözlem tekniğinin faydalarını şu şekilde sıralamışlardır:

- “Öğrencilerin eşya, olay ve varlıkları gözlemlemesiyle doğrudan doğruya bilgi edinmelerini sağlar.
- Öğrenciler yakın çevrelerini daha iyi tanıma imkânı elde ederler.
- Ders konularının ele alınmasında çevredeki çeşitli kaynaklardan yararlanılmasına fırsat sağlar.
- Daha çok duyu organının öğrenmeye katılmasını sağlar.
- Öğrencilere bilimsel araştırma ve incelemeyle ilgili temel becerileri kazandırır.
- Öğrencilere gerçek ve hayati bilgiler kazandırır.
- Öğrencilerin iyi bir gözlemci olmalarını sağlar”.

Gözlem tekniğinin faydaları yanında sınırlılıkları da vardır. Karakuş’a (2009, s.19) göre gözlem tekniğinin sınırlılıkları şunlardır:

- “Çok vakit almakta ve pahalıya mal olmaktadır.
- Okul dışında yapılan gözlemler öğretmene yasal sorumluluklar yüklemektedir.
- Gözlem yerine gidiş-dönüşte bazı güçlükler ortaya çıkabilir.
- Konularına göre gözlemin yapılacağı uygun bir yer bulunabilmesi ve gözlemin organizasyonu zordur.
- İyi planlanmazsa boşuna zaman kaybindan öteye gidemez.

- Öğrencilerin gözlem süresince güdülenmesi ve konuya yoğunlaşmaları konusunda güçlükler ortaya çıkabilir.
- Özellikle okul dışı yapılan gözlemler çok zaman aldığı için en çok birkaç defa yapılabilir. Bu zorunluluktan dolayı birçok konunun aynı anda gözlemlenmesi yoluna itecektir ki, bu da tam olarak konuların anlaşılmasını engelleyebilir”.

“Okulda organize edilen gözleme ilişkin geziye de gözlem gezisi denir” (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s.90). Gözlemin yapılış yerine göre bakıldığında okul dışında doğal ortamda doğrudan gözleme ihtiyaç vardır. Bu da bizi bir diğer yöntem olan gezi gözlem yöntemine götürür.

Okul dışı öğrenme etkinliklerinin en etkili olanı gezi-gözlem yöntemidir. “Gezi-gözlem ve inceleme, öğrencilerin eşya, olay ve varlıkların doğrudan kendilerine bilgi edinmelerini ve onların bilimsel bir araştırmayla ilgili temel becerileri kazanmalarını sağlayan etkili bir öğretim yöntemidir” (Aykaç, 2006, s.214). Okul dışı öğrenme etkinliklerinin arasında gezi gözlem ve incelemenin en verimli yöntem olmasının sebebi öğrencilerin doğrudan bilgiyi elde etmelerinden kaynaklanmaktadır.

“Gezi-Gözlem yöntemi; sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak amacıyla, bir olayı, olguyu veya varlığı bulunduğu tabii şartlar içerisinde, bir rehber gözetiminde, planlı ve amaçlı bir şekilde gözlemleyerek, bu olay ve olguları derinliğine inceleme ve bunlar üzerinde değerlendirme yapmayı sağlayacak bir öğretim yöntemidir” (Karadoğan, 2016, s.50).

Gezi gözlem yöntemi öncesinde öğretmen öğrencilere gezinin amacı ve geziye gidilecek yer hakkında öğrencileri bilgilendirmelidir. Ön hazırlıksız geziler, gezinin amacını sekteye uğratabilmektedir. Gezi gözlem tekniğinin uygulanmasında, öğretmenden ziyade öğrenci etkin kılınmalıdır. Gezi gözlem tekniği uygulanırken uygulamanın her anında öğrenci aktif olmalı, öğretmen öğrenciye yol göstermelidir (Kulu, 2009). Gezi sonrasında ise geziye ilişkin görüş, tartışma gibi etkinliklerle gezinin amaca ulaşp ulaşmadığını görmek mümkündür.

Gezi gözlem yönteminin faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz :

- Öğrenciler birincil kaynaklara ulaşırlar.
- Öğrenciler birden fazla duyu organını kullanarak sürece katılırlar.
- Öğrenciler bulundukları şehiri, yöreyi, çevreyi öğrenirler.
- Öğrencilerin süreçte kazandıkları öğrenmeler yeni öğreneceklerine temel oluşturur.
- Yaşadığımız coğrafyadan kaynaklı olarak kullanım alanları fazladır.
- Sınıf içinden okul dışına gerçek yaşama ve öğretime öğrenciyi götürerek kalıcılığı artırır (Küçükahmet, 2011).

Gezi gözlem yönteminin faydalarından da anlaşılacağı üzere insana gerçek yaşamı aktaran, yaşamla birleşip bütünleşme imkânı sağlayan bir yöntemdir. Bundan dolayı bireyde kalıcılığı oldukça fazladır. Gezi gözlem yönteminin faydaları yanı sıra sınırlılıkları da bulunmaktadır.

Gezi gözlem yönteminin sınırlılıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Organizasyonu zordur, resmi işlemleri fazladır.
- Gezi zaman alabilir, pahalıya mal olabilir.
- Öğretmenler öğrencileri disiplin etmekte zorlanabilir.
- Gezilecek yer için öğretmen dışında rehberlere ihtiyaç duyulabilir ve bu kişileri ayarlamak güç olabilir.
- İyi planlanmamış bir gezi ise birçok israfa ve zaman kaybına neden olabilir (Küçükahmet,2011).

Okul dışı öğrenme ortamlarında en çok faydalanılan yöntemlerin başında anlatım yöntemi gelmektedir. Anlatım yöntemi en eski ve pasif yöntemlerden biri olmakla beraber eğlenceli zevkli hale getirmek öğretmenin elindedir.

Anlatım yönteminin faydaları ve sınırlılıkları vardır. Faydalarına bakacak olursak;

- Bilgileri kalabalık gruplara iletmek için yararlıdır.
- Uygulaması kolay ve ekonomiktir.
- Öğrencilerin muhteva üzerinde organize bir görüş kazanmalarına yardımcı olur.
- Konu düzenli bir biçimde sunulacağı için zamanın iyi kullanımını sağlar (Küçükahmet, 2011, s.62).

Anlatım yönteminin faydalarına baktığımızda okul dışı ortamlarda öğretmen kalabalık öğrenci gruplarına hitap ederken anlatım yöntemini fazlaca kullanır. Fakat anlatım yönteminin faydaları kadar sınırlılıkları da vardır. Anlatım yönteminin sınırlılıkları ise şöyledir;

- Uzun ve sık sık tekrar edilen bir anlatım kolayca sıkıcı hale gelir.
- Dinleyiciler çok pasiftir.
- Dinleyicilerin ilgi ve ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığını belirlemek güçtür.
- Ayrıntılı bilgi “iletişim” ve “anlatım”ı oldukça zordur.
- Öğrenci aktif olarak öğrenmeye katılmadığı için yüksek seviyeli bilişsel öğrenme olamaz (Küçükahmet, 2011, s.62).

Okul dışı öğrenme ortamlarında öğretmenlerin en çok kullandığı yöntem ve tekniklerden biri ise soru cevap yöntemidir. Öğretmenler öğrencilere konuyla ilgili sorular sorarak cevaplar almaya çalışır. Böylece öğrencinin derse aktif katılımı amaçlanır. Sorular açık ve net olmalı ve öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır. Soru cevap yönteminden istenilen düzeyde verim alabilmek ve hedeflenen gerçekleştirilebilmek için öğrencilerin mevcut konuyla ilgili araştırma yapmaları, gözlem, gezi ve çeşitli kaynaklardan yararlanmaları gerekir. Bu yapılan çalışmalar öğrencilerin yaş, sınıf ve yaşantılarıyla ilgili olmalıdır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Soru cevap yöntemi dersler için büyük faydalar sağlamakla birlikte sınırlılıkları da mevcuttur. Bunları Tangülü (2015, s.134) şöyle sıralamaktadır;

- “Soruları genellikle öğretmen sorar.
- Sürekli yapılan soru-cevap yöntemi sıkıcı olabilir.
- Çok zamana ihtiyaç vardır.
- Öğretmenin yönelttiği sorular genellikle telkin edicidir.
- Bu yöntem çocuk dilinin gelişmesine engel olur.
- Sorulara yanlış cevap veren ya da cevap veremeyen öğrencilerin kendilerine olan güvenleri azalır.
- Öğrenci sadece sorulan soruya odaklanmakta ve bu soruya cevap aramaktadır, çok yönlü serbest düşünmeyi engellemektedir.
- Belirli bir öğrenme alanını ölçmek için soru hazırlamak güçtür.”

Okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan yöntem ve tekniklerden biri de beyin fırtınasıdır. Beyin fırtınası yönteminde orijinal fikirlerin oluşturulması sağlanır. Bu yöntemde ortaya koyulan bütün fikirler değerli sayılır. Çünkü anlamsız gibi görünen cevaplar grup içerisindeki yaratıcılığı olumlu yönde etkileyebilir. Öğretmen öğrencileri okul dışı öğrenme ortamlarına götürerek burada bu tekniği uygulayıp öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmeyi hedefler.

Okul dışı öğrenme tekniklerinde kullanılan yöntemlerden biri dramadır. Drama; “Bir kişinin başka yerlerde ve zamanlarda, başka insanların başına gelen olaylara bakmasını veya bir olay sonucunda kişinin kendi deneyimlerini incelemesini sağlar” (Adıgüzel, 2006, s.34)

Dramada roller öğretmen tarafından dağıtılır. Ancak bu rolün nasıl oynanacağını o rolü üstlenen öğrenci belirler. Bir durum ya da olaydaki kişiler saptanır ve olay akışına bırakılır (Küçükahmet, 2011, s.76).

Drama yönteminin de faydaları gibi sınırlılıkları da vardır. Faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- “Öğrenciler bizzat katıldıkları ve hoşlandıkları eylemlerden daha fazla tecrübe edinirler.
- Öğrenciler hislerini ve tutumlarını açıklama imkanına sahip olurlar.
- Öğrencilerin yaratıcılığını güçlendirir.
- Öğrencilere durumu yalnızca “kavrama” yerine “hissetme” imkanı sağlar.
- Öğrenciler güdülenirler.
- Öğrenciler yüz yüze gelecekleri gerçek durumlar için hazırlanırlar.
- Sosyal becerileri geliştirmek için kullanılır.
- Duygusal öğrenme oluşur ve etkin bir biçimde değerlendirilir.
- İletişim sözden çok hareketlere dayanır.
- Öğrenci gelecekte başvuracağı şeyler hakkında ön fikir edinme şansına sahip olur.
- Öğrenci baskı ya da işlerinin ters gitmesi gibi olaylar karşısında soğukkanlı olmayı öğrenir” (Küçükahmet, 2011, s.78).

Drama yönteminin sınırlılıklarını Küçükahmet (2011, s.78) şöyle dile getirmiştir:

- “Küçük grup gerektirir.
- Zaman gerektirir.
- Bazı öğrenciler karakterleri ya da olayı anlamakta güçlük çekebilir.
- Yetenekli öğrenciler durumu tekeline bulundurur.
- Öğrencilerle rolleri oynarken sık sık aşırıya kaçarlara. Bu durum sınıf atmosferini bozabilir.
- Öğrencilerle ya da dersle ilgisi kurulamazsa yöntem işe yaramaz hale gelir.
- Katılan her öğrencinin biraz yaratıcılığı gerektirir.
- Amaçları açıklıkla belirtmezse “yalnızca bizzat faaliyete katılanlar” için yararlı olur.”

Okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan yöntemlerden biri de altı şapkalı düşünme tekniğidir. Bu tekniğin amacı, ortaya konulan konu hakkında bireyin kendini riske sokmadan düşündüklerini söyleyebilmesini sağlamak, dikkatini düzenli bir şekilde bir noktadan bir diğerine yönlendirmesine yardımcı olmak, olaylara farklı açıdan (olumlu, yaratıcı vs.) bakmasını sağlamak, olayı her yönüyle gözler önüne sermektir (Can ve Semerci, 2007, s.145).

Edward de Bone’nun ortaya koyduğu altı şapkalı düşünme tekniğinde altı farklı renkte ve altı farklı düşünce bakışını simgeleyen şapkalar vardır. Öğrenci bu şapkaların rengine göre fikirlerini ve yaratıcılığını ortaya koyar. Örneğin beyaz şapka tarafsızlığı simgeler. Öğrenci beyaz şapkayı kafasına taktığında konuyla ilgili bilgisini objektif, kesin ve pratik bir şekilde verir. Bu tekniğin pek çok avantajı vardır. En önemlisi öğrenci de yaratıcılığı, lateral düşünmeyi, karar vermesini geliştirir. Olaylara farklı bakış açılarından bakarak çeşitliliği artırır.

Okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan etkinliklerinden bir diğeri ise arazi gezileri ve saha çalışmalarıdır.

Gözlem tekniğini kapsayacak şekilde arazi gezileri ve saha etkinlikleri, sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak amacıyla, bir olayı, olguyu veya varlığı bulunduğu doğal ortam içerisinde, bir rehber gözetiminde, planlı ve amaçlı bir şekilde gözlemleyerek, bu olay ve olguları derinliğine inceleme ve bunlar üzerinde değerlendirme yapmayı sağlayacak bir öğretim yöntemidir (Karadoğan, 2016, s.59).

Arazi gezileri ve saha çalışmaları tıpkı gözlem ve gezi yöntemleri gibi öğrenciyi sınıf içi ortamdaki ve ders kitaplarına bağılılıktan kurtarak yerinde, verimli, doğrudan öğrenmeler sağlar. Dikkat edilecek noktalardan biri şudur ki okul dışı öğrenme ortamlarında kullanılan yöntem ve tekniklerinin öğrenciye sağladıkları faydalar ve sınırlılıklar çoğunlukla ortaktır. Bu da bize okul dışı öğrenme ortamlarının kalıcı ve zevkli ortamlar sunduğunu göstermektedir.

2.1.4. Tarih ve Okul Dışı Tarih Öğretimi

Okul dışı öğrenmenin önemine önceki başlıklarda yer verilmiştir. Bu bölümde ise okul dışı öğretiminin tarih dersiyle olan ilişkisine değinilecektir. Okul dışı öğretimden ve etkinliklerinden yararlanan bilimlerden biri de tarih olmuştur. Çünkü tarih öğretimi, en iyi şekilde yerinde gerçekleşecek etkinlikler, materyaller ve gezilerle kalıcı hale gelmektedir. Bu yüzden tarih bilimi okul dışı öğretime fazlasıyla ihtiyaç duyar. Bu bölümde de tarih dersiyle okul dışı öğrenmenin ne kadar ilişkili olduğuna dair bir çerçeve sunulacaktır.

Tarih: “İnsanoğlunun geçmişte meydana getirmiş olduğu tek olayları, zaman ve mekân çerçevesi içinde, yazılı belgelere dayandırarak anlatan ve geleceğe ışık tutan ilimdir” (Memiş, 2005).

Tarih; “Toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyeti inceleyen bilim” dir (<https://sozluk.gov.tr/?kelime=>).

Tarihin tanımlarına göz attığımızda geçmiş belgelere dayandırarak ve olaylar arasında bağlantı kurarak günümüze ışık olan ve bizlere yol çizen bir ilim olarak görüyoruz. Fakat burada önemli olan nokta şu ki tarih öğretimini nasıl gerçekleştiriyoruz? “Tarih, o kadar canlı ve sevimli olduğu halde neden bu derece ölü ve korkunç oluyor? Sebep öğretim ananeleri olsa gerek” (Baltacıoğlu, 1941’den aktaran: Ata, 2000, 590). Tarih konularının öğretimiyle ilgili geçmişten günümüze dek birçok tartışma ve eleştiriler bulunmaktadır.

“Tarih öğretiminde amaç çocuğun hayata uyum sağlamasına katkıda bulunmaktır. Yoksa sadece eskiden yaşanmış hadiseleri öğretmek değil, insanlığın geçirdiği evreleri öğrenerek şimdiyi daha iyi anlamasını sağlamaktır” (Sungu,1927’den aktaran: Özmen,2015,14).

Tarih konularıyla ilgili eleştiriler genel olarak kronoloji bilgisinin ezberletilmesi, ders kitaplarının sıkıcı ve düz anlatımın yoğun olması, öğretmenin geleneksel yöntemlerle dersi anlatması, araştırma ve akıl yürütmeye dayanmayan geleneksel ezberci anlayışın eğitime hakim olması şeklindedir (Yeşilbursa,2008).

Eğitim kurumlarımızda geçmişten beri gelen ezberci anlayış sonucunda tarih derslerinde yeterli verim alınamamış ki eğitimciler tarih öğretiminde yeni yollar, çözümler aramaya girişmişlerdir. Bunun yanı sıra bilimin ve teknolojinin gelişmesi, insan ihtiyacının artması tarih dersi öğretim programında yeniliklere gidilmesine yol açmıştır.

Yenilenen Tarih Dersi Öğretim Programı ezberci anlayıştan kendini soyutlamıştır. Yerini bireysel farklılıkları dikkate alan, beceri kazandırmaya yönelik öğrenciyi merkeze koyan bir boyuta taşımıştır. “Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur” (MEB, 2018).

Eğitim ve öğretimde en iyi öğrenmeyi gerçek eşyalar ve yaşanmışlıklar sağlar. Fakat tarih dersi konusu gereği günlükleri, anıları, bir takım eşyaları sınıfa getirebilse de silahı, parayı, belgeleri, nesneleri yani çoğunluğu korunmaya muhtaç olan, dokunulmaması gereken müzelik orijinal malzemeleri materyal olarak sınıfa getiremez. Bunun sebebi de bu materyallerin müzelik malzeme olmasından kaynaklıdır.

Tarih bizlere her zaman materyalleri getiremediği için biz tarihe yani materyallere gideriz. Dolayısıyla önceki başlıklarda belirttiğimiz okul dışı öğretimde kullanılan yöntemlerden olan gezi, gözlem, arazi ve saha çalışmaları tarih dersi için aynı zamanda birer materyaldir. Yani öğretmen bunları hem yöntem olarak kullanır hem de materyal olarak kullanmaktadır. Bunlar tarih dersinin olmazsa olmazlarıdır. Bu çerçeveden baktığımızda okul dışı öğrenmenin ve ortamlarının tarih dersi için vazgeçilmez olduğu ortaya çıkacaktır. Buradan hareketle okul dışı tarih öğretiminin ne olduğuna ve ne faydalar sağladığına da değinmek gerekir.

“Okul dışındaki tarihsel yapılar, antik kentler, müzeler gibi eğitim araçlarıyla desteklenen öğretime, okul dışı tarih öğretimi denilmektedir. Tarihsel çevrenin ve kaynak kişilerin

sağladığı ilk elden, yazılı olmayan kanıtlarla öğrenciyi karşı karşıya getirmek okul dışı tarih öğretimini gerektirir” (Öner, 2015). Kısaca bahsedecek olursak okul dışı tarih öğretimi, öğrenciyi sınıf atmosferinden dışarı çıkarıp birincil kaynaklar eşliğinde öğrenciye gerçek yaşantılar sunmak ve kazandırmak olarak tanımlayabiliriz.

Okul dışı tarih öğretiminin faydaları ise oldukça fazladır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerini geliştirir.
- Öğrencilere yeni kavramlar öğretmek kavram bilgisini geliştirir ve var olan kavramlarında genişlemesine olanak sağlar.
- Öğrenciler okul dışı tarih öğretimiyle karşılaştıkları yazılı yazısız kaynakları, kanıtları karşılaştırarak analiz etme ve değerlendirmeyi öğrenirler.
- Öğrenciler okul dışı tarih öğretimiyle geçmişte yaşamış insanların hayatlarını öğrenerek kendi yaşamıyla değerlendirip değişim ve sürekliliği algılayacaktır.
- Öğrenciler okul dışı öğretim ortamlarını inceleyip bulunduğu tarihsel çevreyle empati yaparak tarihi mirasına sahip çıkmayı öğrenecektir.

Okul dışı tarih öğretiminin faydaları yanında sınırlılıkları da vardır. Safran ve Ata (2006),

Okul dışı tarih öğretiminin sınırlılıklarını şöyle aktarmışlardır;

- “Dikkatli plânlama gerektirdiği için zaman alıcıdır.
- Yüksek ulaşım ve barınma ücretlerinden ve sınıflardaki kalabalık öğrenci sayısından dolayı geziler yarım günlük ya da bir günlük düzenlenebilir.
- Öğrencilerin ders programlarının aksamasına yol açabilir.
- Açık havada hava durumu faktörü önemlidir. Alternatif plânlar göz önünde bulundurulmalıdır.
- Öğrenciler, önceden bir hazırlık yapmadıysa, deneyimleri sınırlı kalır”.

Bu faydalardan da anlaşılacağı üzere “Tarih eğitimi, sadece okullar ile sınırlı olmayıp okul dışı ortamlarda da devam eden bir etkinlik olarak görülmelidir. Müzeler ve tarihi mekânlar tarih eğitiminin önemli bir parçası haline getirilmesi ve buralardan bir eğitim ortamı olarak yararlanılması birçok açıdan fayda sağlayacaktır” (Öner, 2015).

2.1.5. Okul Dışı Tarih Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

Okul dışı tarih öğretimini gerçekleştirebilmek için uygun ortamlara ve yöntemlere ihtiyaç vardır. Okul dışı öğrenme ortamlarına önceki başlıklarda değinmiştik. Okul dışı tarih öğretiminde de en çok kullanılan okul dışı öğrenme ortamları doğal sit alanları, öğren yerleri, tarihi yerler ve müzelerdir. Çünkü bu yerlerde geçmişe ait pek çok kalıntı ve izlere rastlanır. “Tarihi yerler; geçmişin şahitleri olarak, tarihi şekillendiren gerçek olayları ve bu durumla

karşı karşıya kalan kişileri hatırlatır” (Yeşilbursa, 2008, s.211). Bu yüzden tarihi yerlerde ve müzelerde öğretim yapmak öğrencilerde merak duygusunu tetikleyerek etkili öğrenme ortamı da sunar. Bu ortamlarda okul dışı öğrenme yöntemleri kullanarak öğretimde verim sağlanır.

Okul dışı öğrenme yöntemlerinde gözlem, gezi, drama, beyin fırtınası, anlatım, arazi gezileri, saha çalışmaları gibi yöntemleri görmüştük. Okul dışı tarih öğretim yöntemleri bu yöntemleri fazlasıyla kullanmasının yanında dersine özgü farklı yöntemlere de değinir. Bunlardan en önemlileri sözlü tarih, yerel tarih, tarihsel empati ve kanıt temelli tarih öğretimidir.

Okul dışı tarih öğretiminde kullanılan yöntemlerden biri sözlü tarihtir. “Sözlü tarih, insanların söylediklerini dinlemekten ve belleklerini kullanmaktan kaynaklanan bir tarih biçimidir. Sözlü tarih insanlar etrafında kurulmuş bir tarih türüdür” (Doğan, 2015). “Sözlü tarih uygulamasıyla öğrenci geçmişte yaşamış insanların günlük yaşantılarıyla ilgili bilgi sahibi olur, bunu, kendi yaşam koşullarıyla karşılaştırarak değişim ve sürekliliği algılar” (Safran ve Ata, 1998). Sözlü tarih bireyi kaynak kişiyle yüz yüze getirdiği için ve geçmişini birinci ağızdan dinlettirdiği için okul dışı tarih öğretiminde kullanılması önem arz etmektedir. “Sözlü tarihin tarih eğitiminde bir yöntem olarak kullanılması öğrencilerin önemli tarih olaylarını yaşamış insanlarla yüz yüze görüşmeleri ve konuşmaları, onların güdülenme düzeyini yükseltir” (Sarı, 2016, s.251). Sözlü tarihi okul dışı tarih öğretiminde kullanan öğretmenler bireylerde soru sorma, dinleme, gözlem, değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin de gelişeceğini görecektir.

Sözlü tarihin yararlılıkları yanında sınırlılıkları da bulunmaktadır. Safran ve Ata’ya (1998, s.87-94) göre sözlü tarihin sınırlılıkları şu şekildedir:

- “Dikkatli planlama gerektirdiği için zaman alıcıdır.
- Yüksek ulaşım ve barınma ücretlerinden ve sınıflardaki kalabalık öğrenci sayısından dolayı geziler, yarım günlük ya da bir günlük düzenlenebilir.
- Öğrencilerin ders programlarının aksamasına yol açabilir.
- Hava durumu göz önünde bulundurularak alternatif planlar hazırlanmalıdır.
- Öğrenciler, önceden bir hazırlık yapmadıysa deneyimleri sınırlı kalır”.

Bu sınırlılıklara rağmen literatürdeki çalışmalarda göz önünde bulundurulduğunda sözlü tarih yönteminin tarih dersinde bilinçli uygulanması öğrencilerde akademik başarı, üst düzey düşünme becerilerinin gelişeceğini bizlere göstermektedir.

Okul dışı tarih öğretiminde kullanılan bir diğer yöntem de yerel tarihtir. “Yerel tarih, belirli bir yerin ya da belirli bir yerde yaşamış olan insan topluluklarının kökenini, toplumsal, ekonomik ve politik gelişmelerini, gelişim özelliklerini, yaşam biçimlerini, bu yaşam biçimlerini belirleyen dokuları konu edinen bir çeşitlilik göstermektedir” (Aslan, 2000, s195). Yerel tarih öğrencilerin yaşadıkları şehrin geçmişini, o şehirde yaşamış insanları, kültürlerini öğrenmeleri için eşsiz bir fırsattır. Bundan dolayı okul dışı tarih öğretiminde yerel tarih mutlaka kullanılmalıdır. Yerel tarihi okul dışı tarih öğretiminde kullanan öğretmenler öğrencilerde kronolojik düşünme, tarihsel empati, tarihsel kavrama gibi üst düzey düşünme becerilerinin gelişeceğini göreceklardır. Bunun yanı sıra yerel tarihle çevresini, yaşadığı yeri tanıyan öğrenci çevresine karşı aidiyet duygusu hissedecek ve yaşadığı yerle ilgili sorumluluklar kazanacaktır. Bu yönüyle yerel tarihin öğrenciye psikolojik yarar sağlayacağı da aşikârdır.

Yerel tarih uygulamalarının sağladıkları faydalar yanında, kullanımında karşılaşılabilecek problemlerde bulunmaktadır. Aktekin, (2010) yerel tarih kullanımında karşılaşılabilecek en yaygın problemleri şu şekilde sıralamıştır:

- “Kaynak problemi,
- Zaman faktörü,
- Sınırlı imkânlar,
- Antikacılık merakı,
- Dar bölgecilik ve fazla basitleştirme,
- Akademik aşırma/ intihal
- Konuyu küçümsemek,
- Tartışmalı ve hassas konular”.

Yerel tarih çalışmalarına bu yaşanabilecek problemler engel oluşturur. Fakat yerel tarih çalışmaları tüm bu problemlere karşın öğrenciyi merkeze alarak doğru kaynak incelemesiyle, doğru kanıtlarla, araştırmaya uygunluğuyla ilginç, zevkli hale gelebilir.

Okul dışı tarih öğretiminde yararlanılan yöntemlerden biri tarihsel empatidir. Öncelikle empati kavramına değinecek olursak; “bir kişinin, diğer insanların sahip olduğu duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlama çabasıdır” (Dökmen, 2002, s.135).

Tarihsel empati ise “tarihte farklı dönemlerde yaşamış kişilerin duygu, düşünce, fikirlerini anlamaya ve bu duygu, düşünce, fikirlerin o kişilerin davranışlarına yansımaları araştırmaya dayalı bir etkinliktir diyebiliriz” (Dilek, 2002, s.185). Öğretmen okul dışı öğrenme

ortamlarında özellikle müzeler, tarihi alanlar gibi yerlerde tarihsel empati yaptırarak öğrencilerin o dönemde yaşamış insanların duygularını hissetmelerine rehber olur. Tarihi dönem şartlarında öğrenip analiz etmek insanları doğru bilgiye daha çok yakınlaştırır.

Okul dışı tarih öğretiminde kullanılan bir başka yöntem de kanıt temelli öğretimdir. “Kanıt temelli öğrenme, öğretmenler tarafından öncelikle öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri edinmelerine, önceki öğrenmeden edindikleri bilgileri düşünmelerine ve işlemelerine yardımcı olmak için kullanılmaktadır” (Bozkurt, 2018, s.337).

“Geçmiş yaşanmış olduğundan önceki zamanlardaki insanların tecrübelerine geride bıraktıkları hatıralara dayanarak yapılan analizler, fiziksel malzeme ve dokümansal mevcut kalıntılar yoluyla ulaşılabilir. Bu yüzden tarihsel kanıta başvurmadan tarih anlayışı elde edilemez” (Akbaba, 2005, s.185).

Tarih geçmişe dair bilgileri günümüze aktardığı için delillere ihtiyaç duyar. Tarih için kimi zaman arkeolojik kazıda bir kanıttır, arşiv belgesi de bir kanıttır, birincil ve ikincil kaynaklarda birer kanıttır. Peki, neden kanıt temelli öğretime tarih dersinde bu kadar ihtiyaç duyarız? Bunun sebeplerini Safran ve Köksal (1998), şu şekilde belirtmişlerdir;

- “Tarihi bilginin zaman alanının sınırsız olması fakat kanıtların belirli veya döneme ait veri sunması,
- Kanıtların bize geçmişteki olayın hikâyesi yerine somut bir kaynağını sunması ve bu anlamda laboratuvar hizmeti görmesi,
- Tarihin hazır bilgi olarak sunulmasının öğrenciyi pasifize etmesi ve düşünce tembelliği oluşturması,
- Tarihi bilginin kanıtlara başvurularak gösterilebileceği”.

Bu sebeplerden de anlaşılacağı üzere kanıt temelli öğretim, tarih öğretimi için vazgeçilmez yöntemlerden biridir. Okul dışı tarih öğretiminde kullanılan bu yöntemle öğrenciler bilgilere sağlam delillerle ulaşır ve bu delilleri elde ederken de neden-sonuç ilişkisi kurarak tarihsel analiz ve yorum becerilerine de sahip olurlar.

Görüldüğü üzere okul dışı tarih öğretiminde kullanılan yöntemler öğrencilere hem bilgiler kazandırırken hem de birçok tarihsel düşünme becerilerininide kazandırır. Bu yüzden okul dışı öğretimler tarih biliminin vazgeçilmez bir unsurudur. Öğrenci okul dışı tarih öğretimi yöntemleriyle materyallere ulaşacak ve bu materyalleri araştırıp sorgulayacaktır. Sorgularken de eleştirel düşünecek, empati kuracak, analiz edecektir. Zaten yenilenen Tarih Dersi Öğretim Programında da öğrencilere kazandırılmak istenen tarihsel düşünme becerileri verilmiştir.

Tarihsel Düşünme Becerilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- “Kronolojik Düşünme Becerisi
- Tarihsel Kavrama Becerisi
- Neden-Sonuç İlişkisi Kurma Becerisi
- Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
- Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi
- Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi
- Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi
- Geçmişe Geçmişteki İnsanların Bakış Açısıyla Bakabilme Becerisi veya Tarihsel Empati” (MEB, 2018).

Tarihsel düşünme becerileri, öğrencilerde geçmişteki olaylarla günümüzdeki olaylar arasında bağlantı kurmalarını, geçmişteki olayların zaman içinde geçirdikleri değişimi algılamalarını, geçmişteki insanın bakış açısıyla bakıp empati yapabilmeyi, kronolojik sıra çerçevesinde düşünmeyi, sorgulamayı, analiz ve karar vermeyi amaçlar (MEB, 2018).

Yenilenen tarih dersi öğretim programındaki bu becerilerle çağdaş öğretim metotları benimsenmiş, aktif öğrenme ve yapılandırmacılık anlayışı doğrultusunda hareket edilmiştir. Birey bu becerilerle bilgiyi yapılandırarak anlamlı öğrenme gerçekleştirir. Öğrenme sürecinde eğitici bireyin anlamlı öğrenme gerçekleştirebilmesi için yalnızca rehber olur.

Bu çoklu çerçeve sonucunda şunu görüyoruz ki okul dışı öğrenme, okul dışı öğrenme ortamları ve bu ortamlarda kullanılan yöntem ve teknikler tarih dersi için vazgeçilmez bir unsurdur.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yapılan araştırma ile ilgili daha önce yapılmış yurt içi araştırmalarına yer verilmiştir.

2.2.1. İlgili Literatür

Safran ve Ata (2006), “Okul dışı tarih öğretimi” çalışmalarında tarihsel çevre ve sözlü tarihin öğretimde kullanılması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Tarihsel yapılar ve müzeler tarihsel çevreyi oluşturur. Sözlü tarih ise yaşayan kişilerin geçmiş anılarını anlatarak onlarla görüşme yapılmasıdır. Bu iki unsur dikkate alındığında okul dışı tarih öğretimine işlerlik kazandırılacağını ortaya koymuşlardır.

Bayraktar, H. (2006), “Konya merkezindeki müzelerin ve tarihi mekânların tarih öğretiminde kullanılmasına ilişkin lise tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışmasında tarih öğretmenlerinin müzelerin ve tarihi mekânların tarih öğretiminde kullanılması gerektiğine inandıkları fakat birçok sorunla karşılaştıklarına değinmiştir. Bu sorunların başında müfredat, zaman sıkıntısı, ulaşım gibi sebepleri göstermişlerdir. Bu sebeplerden ötürü müze gezilerinden fazla yararlanamadıklarını dile getirmişlerdir.

Işık, H. (2002), “Yerel tarih konularının sosyal bilgiler (6.sınıf) programı tarih üniteleri ile ilişkilendirilmesine yönelik bir uygulama: Pasinler örneği” başlıkla çalışmasında yerel tarihle ilişkilendirilmiş sosyal bilgiler programının öğrencilerin başarılarına etkisi araştırılmıştır. Uygulamadan sonra yerel öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarını arttırdığı görülmüştür. Hatta tarih dersine, konularına, tarihçilik mesleğine karşı tutumlarının da olumlu şekilde geliştiği gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmada yerel tarihi kullanmanın tarihte ezberden ziyade araştırmaya yöneldiklerini de gözlemlenmiştir.

Sarı, İ. (2007), “Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi” isimli tez çalışmasında sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih kullanılmasının dersleri kalıcı ve eğlenceli yapıp yapmadığına ilişkin veriler elde edilmiştir. Çalışmada sözlü tarihle işlenen derslerin öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerinden olan değişim ve sürekliliği algılama becerisini geliştirdiğini ve öğrencilerin başarılarını arttırdığı, bilgileri analiz ettikleri tespit edilmiştir.

Öner, G. (2015), “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi” adlı çalışmasında, okul dışı tarih öğretiminin tarih konularının öğretimini tek düzelikten kurtararak daha zevkli ve daha öğretici hale gelmesine yardımcı olacağına vurgu yapmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler dersi içerisindeki tarih konularında öğrencilerin bireysel özellikleri, yaş seviyelerine de dikkat edildiğinde bireylerin okul dışı faaliyetlerden daha çok faydalanacağını ortaya koymuştur.

Gökkaya K. ve Yeşilbursa C.C. (2009), “Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi” adlı çalışmalarında tarihi yerlerin öğretimde kullanılması öğrenciyi merkeze almasının yanı sıra duyu organlarını sürece katarak öğrenmenin kalıcı hale geleceğini, öğrencinin akademik başarılarını arttıracaklarını ve bunun eski geleneksel yöntem ve tekniklere göre daha başarılı olduğunu vurgulamışlardır.

Avcı C. ve Öner G. (2015), “Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri” adlı çalışmalarında tarihi mekânlarla, yerlerle öğretim yönteminin öğrenciyi merkeze alıp öğrencileri araştırmaya teşvik ettiğini, öğrencilerde analiz ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini ve yeteneklerini geliştirdiğini vurgulamışlardır. Ayrıca öğrencilerin geçmişle tarihsel duygudaşlık yaparak yaşadıkları şehrin, tüm değerlerinin bilincine varmalarında etkili olduğuna değinmişlerdir.

Akpınar, M. (2012), “Tarih öğretmenlerinin yerel tarih konularının tarih derslerinde kullanımıyla ilgili görüşlerinin incelenmesi” adlı bildiri çalışmasında tarih öğretmenlerinin yerel tarih konularının tarih derslerinde kullanılması ve tarih öğretim programının buna ne kadar yer verebildiğine ilişkin bir araştırmadır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde yerel tarihi okul dışı öğretim yöntem ve tekniği olarak kullandıklarına çalışmada değinilmiştir.

İncegöl, S. (2010), “Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması” isimli tez çalışmasında sosyal bilgiler ve tarih derslerinde sözlü tarihin kullanılmasıyla dersin zevkli, kalıcı hale gelebileceğini kanıtlamaya çalışmıştır. Öğrencilerle gerçekleşen araştırma sonucunda sözlü tarih uygulamasının akademik başarıyı arttırdığı ve birçok tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiğini bu araştırmada ortaya koymuştur.

Akçalı Avcı, A. (2015), “Kuram ve uygulamada sınıf dışı tarih öğretimi algısı: Öğretmen ve aday öğretmen görüşleri” isimli çalışmasında sınıf dışı tarih öğretimine ilişkin bilgi, becerilerinin gelişmesi için gerekli hizmet öncesi ve içi ihtiyaçlar ve planlar belirlemek hedeflenmiştir. Öğretmen ve öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeler sonucunda sınıf dışı tarih öğretiminin tarih dersine faydalı olduğunu, öğretmenlerin pratikte, öğretmen adaylarının ise teorikte daha bilgili olduğunu bu araştırma ortaya koymuştur.

Şahin, C. (2011), “Yerel tarih uygulamalarının başarıya ve öğrenci ürünlerine etkisi” isimli makalesinde sosyal bilgiler dersinde yerel tarihin uygulanmasıyla öğrenci başarısına etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda ulaşılan verilerde öğrencilerin başarı testinde olumlu sonuçlara değinilmiş ayrıca öğrencilerin yerel tarihi eğlenceli buldukları ve bilgileri arttırdığı, kalıcı hale getirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yılmaz, K ve Şeker, M. (2012), “İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi” başlıklı makalelerinde yaptıkları çalışmayla müze gezilerinin gerekli olduğuna ve öğrencilerin

müzeleri gezmeleri sayesinde genel kültürlerinin, bilgilerinin arttığını, tarihsel düşünme becerileri kazandıklarını tespit etmişlerdir.

Yılmaz, A. ve Egüz, Ş. (2015), “Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretiminde müzenin önemi hakkındaki tecrübe ve düşünceleri” isimli makalelerinde tarih ve sosyal bilgiler 10 aday öğretmenle görüşülmüş ve müze ziyaretleri ile ilgili görüşleri alınmıştır. Çalışma sonucunda müze ziyaretlerinin iki derse de ilgiyi arttırdığı, kalıcılığı sağladığı, birçok duyguyu öğrencilerde geliştirdiği betimsel analiz modeliyle ortaya konmuştur.

Yeşilbursa, C. (2006), “Sosyal bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi” isimli tez çalışmasında tarihi yerler kullanarak tarih konularını öğretmek öğrencide başarıları etkileyip etkilemediğine, bilginin kalıcı hale gelip gelmediğine geleneksel yöntemle göre bir farkının olup olmadığına değinilmiştir. Çalışma sonucunda tarihi yerlerin tarih konularının öğretiminde kullanılmasıyla öğrencilerin başarılarını arttırdığı, kalıcılığı sağladığı ve eski yöntemlere göre daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Kaplan, E. (2005), “İlköğretim öğrencilerinin tarihsel düşünme becerilerinin sözlü tarih çalışmalarıyla geliştirilmesi” isimli tez çalışmasında sözlü tarih kullanımının öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerini geliştirip geliştirmedicine değinilmiştir. Çalışma sonucunda ulaşılan verilerle sözlü tarih çalışmasının öğrencilerde tarihsel düşünme becerilerini geliştirdiği olumlu etkiler olduğu gözlemlenmiştir.

Yılmaz, A. ve Çiviler, M. (2012), “6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde interaktif müzelerin kullanımının öğrenci başarısına etkisi” başlıklı bildiride sosyal bilgiler dersinin tarih konularının işlendiği bölümde interaktif müzelerin kullanılmasıyla öğrencilerdeki akademik başarının artıp artmadığı araştırılmıştır. Çalışma sonucunda interaktif müzelerle desteklenen tarih konularında öğrencilerin akademik başarılarının arttığı tespit edilmiştir.

Tarih öğretiminde ilgili literatür çalışmalarından da anlaşılacağı üzere müzelerin kullanımı, sözlü ve yerel tarihin kullanılması gibi çağdaş okul dışı yöntemler, öğrencilerin hem başarı düzeyini arttırdığı hem de derslerin kalıcı olduğunu, öğrenmeyi olumlu yönde geliştirdiği konusunda sonuçlarla karşılaşmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin bu yöntemlerle dersleri işlediklerinde derslerin eğlenceli olduğu ve birçok tarihsel becerilerinde gelişmesine katkı sağladığını bu çalışmalar göstermiştir. Fakat çalışmalardan öğretmenlerin özellikle müze gezisi konusunda çeşitli sıkıntılar yaşadıkları da ortaya konmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına, verilerin analizi ve yorumlanmasına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımından ve nitel analiz yöntem ve tekniklerinden yararlanılmıştır. “Nitel analiz sürecinde üzerinde çalışılan olgunun eksiksiz ve kapsamlı bir biçimde betimlenmesi büyük önem taşımaktadır” (Özdemir, 2010, s.330). Bundan dolayı bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinden olan betimsel analiz modeli uygulanmıştır. Betimsel analiz modelinde elde edilen veriler görüşme ve gözlem sırasında sorulan sorular dikkate alınarak yansıtılır (Yıldırım ve Şimşek 2018, s.239).

“Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır” (Yıldırım ve Şimşek 2018, s.239).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında belirlenmiş olan Gaziantep şehrinin Şahinbey ve Şehitkâmil merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan 15 tarih öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin cinsiyet, mezun oldukları fakülte, kıdem bilgileri Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	7	46,7
Kadın	8	53,3
Toplam	15	100,0

Tablo 1’de çalışma grubunu oluşturan tarih öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında % 46,7 ‘sinin erkek, %53,3’ünün kadın olduğu görülmektedir.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mezun Oldukları Fakültelere Göre Dağılımları

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Eğitim	6	40,0
Edebiyat	9	60,0
Toplam	15	100,0

Tablo 2’de çalışma grubunu oluşturan tarih öğretmenlerinin mezun oldukları fakültelerine göre dağılımına bakıldığında %60,0’ının edebiyat, %40,0’nın eğitim fakültesi olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Dağılımları

	Frekans (f)	Yüzde (%)
1-5 yıl	4	26,7
6-10 yıl	3	20,0
11 ve üstü	8	53,3
Toplam	15	100,0

Tablo 3’te çalışma grubunu oluşturan tarih öğretmenlerinin kıdemlerine göre dağılımına bakıldığında %53,3’ünün 11 yıl ve üstü, %26,7’sinin 1-5 yıl, %20,0’sinin 6-10 yıl olduğu görülmektedir.

Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi, katılımcılara daha kolay ulaşılabilmesinden ve

katılımcıların çalışmaya dahil olmalarında istekli olmalarından dolayı tercih edilmiştir (Kemper vd., Stringfield, Teddlie, 2003: 273-296).

3.3. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemlerinde en yaygın kullanılan yöntemlerden biri görüşmedir. “Bunun nedeni bireylerin verilerini, görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarma yönünden oldukça güçlü olması ve iletişimin en yaygın biçimi olan konuşmayı temel almasıdır. Bu yönüyle yazmaya veya doldurmaya dayalı testler ya da anketlerde var olan sınırlılığı ve yapaylığı ortadan kaldırır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.136).

Bu bağlamda, araştırmada tarih öğretmenlerin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla, verilerin toplanması sürecinde araştırmacılar tarafından oluşturulan, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Görüşme formu hazırlanırken ilgili belgeler, dokümanlar incelenmiş ve uzman görüşleri alınmıştır. Uzman görüşü olarak tarih eğitimcisi iki akademisyenin değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Gaziantep ilinde 5 tarih öğretmeni ile pilot uygulama yapılmış ve maddelere son şekli verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu 5 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Öğretmenlerin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla katılımcılara sorulan açık uçlu sorular aşağıda verilmiştir:

- 1- Size göre okul dışı tarih öğretimi nedir?
- 2- Okul dışı öğrenme ortamları nerelerdir?
- 3- Sizce okul dışı tarih öğretiminden derslerde yararlanılmalı mıdır? Evet ise neden yararlanılmalı ve nasıl kullanılmalıdır?
- 4- Peki sözünü ettiğiniz bu uygulamalardan hangilerini derslerinizde uyguluyorsunuz? Hangi sıklıkla uyguluyorsunuz? Uygulamıyorsanız neden? Uyguluyorsanız neyi nasıl yaptığınızla ilgili bir örnek verir misiniz?
- 5- Okul dışı tarih öğretiminde kullandığınız yöntem ve teknikler nelerdir?

Veri toplama sırasında görüşme yapılacak öğretmenlerin kendilerinden ve okul idaresinden gerekli izinler alınarak görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerin gönüllülük esasına göre görüşmeye katılmalarına dikkat edilmiştir. Öğretmenlerin kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı kendilerine bildirilmiş ve ses kayıt cihazıyla görüşmeler yapılmıştır. Böylece araştırmanın geçerliğinin ve güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi nitel araştırmanın yöntem ve tekniklerine göre yapılmıştır. Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine yönelik algıları kapsamında; okul dışı tarih öğretimi hakkında görüşleri, okul dışı öğrenme ortamları, okul dışı tarih öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda tarih öğretmenleriyle görüşme gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler betimsel analiz yöntemine tabi tutulmuştur. Betimsel analizle doğrudan alıntılar yapılarak verilere anlamlılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Görüşmeye katılan öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3 gibi kodlamalar verilmiş verilerde ve bulgular bölümünde bu şekilde kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde görüşme formunun uygulanmasından sonra elde edilen bulgular analiz edilerek aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.1.1. “Size göre okul dışı tarih öğretimi nedir?” sorusunun analizi

Tarih öğretmenlerinin ifadeleri incelendiğinde, okul dışı tarih öğretimi kavramına uzak ve yabancı olmadıkları görülmüştür. Fakat okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinde bazı değişikliklerin olduğu fark edilmiştir.

Görüşmeye katılan 15 tarih öğretmeninden 13’ü okul dışı tarih öğretimini okul sınırları dışında yer alan müzeler, antik kentler, tarihi yerler, ören yerleri vb. mekânlarda gerçekleştirilen öğretim olarak tanımlarken, iki katılımcı ise okul dışı tarih öğretimini kaynak kişiyle görüşmek, birincil elden kaynaklarla karşı karşıya gelerek, yaşayan tarihin atmosferini solumak olarak ifade etmişlerdir.

Okul dışı tarih öğretimini müzeler, antik kentler, ören yerleri vb. gibi mekânlar olarak gören katılımcılardan Ö8; “Tarihi yerler, mekânlarda, müzelerde ve ortamlarda gerçekleştirilen öğretimdir bence.” ifadelerini kullanarak okul dışı tarih öğretiminin ne olduğu hakkında görüşlerini ortaya koymuştur. Ö10; “Bence dersi dört duvar arasına indirgmeden özellikle tarihi izler taşıyan alanlarda, müzelerde, tarihi mekânlarda yapılan eğitim ve öğretimdir.” sözleriyle okul dışı tarih öğretimini mekân ve yerlerle sınırlayarak görüşlerini dile getirmiştir. Yine katılımcılardan Ö3; “Bence müze ve ören yerlerinde, antik kentlerle destekleyerek tarih dersi öğretimi yapılmasına denebilir.” ifadelerini kullanarak okul dışı

tarih öğretimini okul sınırları dışına taşıyarak mekânlarda gerçekleştirilen öğretim olarak tanımladığı görülmüştür. Ö12; “Okul dışı tarih öğretimi, eğitimi tarihsel yapılar, antik kentler ve müzeler gibi tarihe tanıklık eden araçlarla desteklemektir. Çünkü tarih dersi dört duvar arasına sıkıştırılmadan yerinde, kanıtlarla işlenmesi durumunda daha etkili olacaktır.” ifadesinde de görüldüğü gibi katılımcılar okul dışı tarih öğretiminin ne olduğu konusunda belirli yer ve mekânlar çizerek tanımlamalar yaptıkları görülmüştür.

Bu tanımların dışında okul dışı tarih öğretimini, yer ve mekânlarla kısıtlamak yerine hayatta olan tarihi kişilerden ve kaynaklardan yararlanma olarak gören iki katılımcıda olmuştur. Bunlardan Ö13; “ Tarihsel çevrenin ve kaynak kişilerin sağladığı, ilk elden yaşayan kişilerle öğrenciyi karşı karşıya getirmedir okul dışı tarih öğretimi. Çünkü bu yaşayan tarihi kişilerle görüşmek öğrenciye birincil kaynak sunar ve tarih dersini öğrencilere sevdirebilir.” ifadesinde bulunarak okul dışı tarih öğretimini mekân ya da herhangi bir yerle kısıtlamadığı görülmüştür. Diğer katılımcı olan Ö7; “ Bence geçmişin izlerini belleğinde taşıyan kişilerle yani tarihe tanıklık etmiş kişilerle o atmosferi ve o çevreyi solumaya diyebiliriz.” ifadelerini kullanarak okul dışı tarih öğretiminin ne olduğu hakkında görüşlerini dile getirmiş ve okul dışı tarih öğretim yöntemlerinden biri olan sözlü tarihe de vurgu yapmıştır.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.2.1. “Okul dışı öğrenme ortamları nerelerdir?” sorusunun analizi

Görüşme yapılan tarih öğretmenlerinin ifadeleri incelendiğinde öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamları konusunu bildikleri görülmüştür. Nitekim bu soruya verdikleri cevaplardan bu ortamları bildiklerini ve bu cevapların MEB’in yayınladığı Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzunda (2019) bahsedilen okul dışı öğrenme ortamlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Katılımcıların hepsi verdikleri cevaplarla bu kılavuzda yer alan okul dışı öğrenme ortamlarına atıf yapmışlardır. Örneğin Ö6; “Okul dışı öğrenme ortamlarımız daha çok müzeler, tarihi ören yerleri bunun yanında anıtlar, abideler gibi tarihe dair olan toplumun gerek mimari gerek kültürel gerek de sosyal yapısını alan onları anlatan ortamlar olabilir.” sözlerini kullanarak okul dışı öğrenme ortamlarının nereler olduğunu ifade etmiştir. Ö5 de; “Müzeler, bilim ve sanat merkezleri, tarihsel mekânlar, ören yerleri, kütüphaneler olabilir.” ifadeleriyle okul dışı öğrenme ortamlarına değinmiştir. Yine Ö14; “

Tarihi ören yerleri, sit alanları, müzeler, köprüler, heykeller, anıtlar, arşivler olabilir.” ifadesiyle okul dışı ortamları dile getirdiğini görmekteyiz.

Ö12 ve Ö9’un ise okul dışı öğrenme ortamlarını MEB Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzu ile neredeyse birebir örtüşen şekilde algıladığı görülmektedir. Ö12 “Müzeler, bilim ve sanat merkezleri, kütüphaneler, ören yerleri, sit alanları, tarihi mekânlar gibi yerleri okul dışı ortamlar olarak sayabiliriz.” sözleriyle kılavuzdaki okul dışı öğrenme ortamlarının büyük bir kısmını dile getirdiğini görmekteyiz. Ö9 ise; “Bence müzeler, sanat ve kültür merkezleri, ören yerleri, tarihi kalıntılar, sit alanları gibi yerlerdir.” ifadelerini kullanarak kılavuzdaki okul dışı ortamlarla ilgili bilgiye sahip olduğunu ifadelerinden anlamaktayız.

Ö11 de; “Müzeler, parklar, mimari eserler, sanat-bilim merkezleri bunları sayabiliriz.” ifadelerini kullanarak okul dışı öğrenme ortamlarını genel çerçevede cevapladığı görülmüştür. Yine daha az kapsamlı olmakla birlikte Ö4’ün de okul dışı öğrenme ortamlarını “Öğrenme ortamları müzeler olabilir, kaleler, han ve hamamlar, ayrıca ören yerleri.” olarak benzer şekilde ifade ettiği görülmüştür.

Katılımcı öğretmenlerin cevaplarında dikkat çeken nokta ise “Okul dışı öğrenme ortamları nerelerdir?” sorusuna cevap olarak hepsinin müzeler ifadesini kullanmasıdır.

Örneğin Ö1; “Müzeler, tarihi mekânlar, tarihi eserler, kaleler.” ifadesini kullanmıştır. Yine Ö7; “Müzeler, tarihi alanlar, parklar, ören yerlerini bu ortamlara sayabiliriz.” sözleriyle okul dışı ortamlarını ifade etmiştir.

MEB’in yayınladığı Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzunda müzelere genel başlık olarak değinilmiş ancak sanal müzelerden özel olarak bahsedilmemiştir. Ancak katılımcılar kılavuzda değinilmeyen bu ortamlardan da bahsetmişlerdir.

Örneğin Ö10; “Bence müzeler, üniversiteler, halk kütüphaneleri, arşivler, açık hava müzeleri, sanal müzeler vb. yerler olarak tanımlayabiliriz. Her zaman okul dışına öğrencileri götüremesek de birçok müzeyi sınıfa internetle taşıyabiliyoruz bu da bana göre bir okul dışı ortamdır hocam.” ifadesini kullanarak okul dışı öğrenme ortamlarına farklı bir açıdan bakarak okulun ve sınıfın içine okul dışı ortamı dâhil ettiği, sanal müzelere de vurgu yaptığı görülmüştür.

Katılımcıların bazılarının “Okul dışı öğrenme ortamları nerelerdir?” sorusuna okul dışı öğrenme ortamlarını “Okul dışı tarih öğretiminin gerçekleştiği öğrenme ortamları” olarak algıladıkları görülmüştür.

Örneğin Ö15 bu soruya verdiği “Okul dışı öğrenme ortamları müzeler, höyükler, arkeolojik kazı alanları, tarihi binalardır hocam.” cevabıyla daha çok tarihi ortamlar üzerinde durduğu ve konuyu bu şekilde algıladığı görülmüştür. Benzer şekilde Ö13’ün de “Etrafımızı kuşatan geçmişe ait bütün unsurlar yani tarihsel yapılar, müzeler, öğren yerleri vs. diyebiliriz.” ifadesiyle okul dışı öğrenme ortamlarını tarihi öğrenme ortamları olarak algıladığı görülmüştür. Ö6’nda “Okul dışı öğrenme ortamlarımızda daha çok müzeler, tarihi öğren yerleri bunun yanında anıtlar, abideler gibi tarihe dair olan toplumun gerek mimari gerek kültürel gerek de sosyal yapısını anlatan ortamlar olabilir.” ifadesiyle özellikle tarihe dair vurgusunu yapmış ve daha çok okul dışı tarih ortamlarını dile getirdiği görülmüştür.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.3.1. “Sizce okul dışı tarih öğretiminden derslerde faydalanılmalı mıdır? Evet ise neden yararlanılmalı ve nasıl kullanılmalıdır?” sorusunun analizi

Görüşmeye katılan öğretmenlerin tamamı (N=15) okul dışı tarih öğretiminden derslerde faydalanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak katılımcıların okul dışı tarih öğretiminden derslerde nasıl yararlanılacağı ve kullanacağı konusunda farklı görüşler dile getirdikleri görülmüştür.

Çalışmaya katılan 11 tarih öğretmeni öğrencileri geziye götürerek, yerinde somut delillerle karşı karşıya getirerek kullanılması gerektiğini dile getirirken, 4 tarih öğretmeni ise okul dışı öğrenme ortamlarının ancak MEB il ve/veya ilçe müdürlüklerinin, zümre öğretmenlerinin, okul idarelerinin teşvikleri ve planlarıyla kullanılabileceğini dile getirmişlerdir.

Öğrencileri geziye götürerek somut delillerle karşı karşıya getirilmesini dile getiren öğretmenlerden biri olan Ö3; “Evet, yararlanılmalıdır. Yakından uzağa şeklinde bulundukları bölgenin tarihi geçmişinden başlayarak gezi yoluyla aktif öğrenme gerçekleştirilir ve öğrenmenin daha kalıcı olmasını sağlar.” ifadesiyle gezi yöntemini kullanarak okul dışı tarih öğretiminden derslerde yararlandığını ifade etmiştir. Yine Ö7 de “Tabi ki yararlanılmalıdır. Daha kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi için yararlanmak gerekir. Tarihi mekânlara, geçmişe bize yansıtan kişilere, yerlere geziler düzenleyerek, araştırma ve projeler yaptırarak kullanılabilir.” ifadesiyle gezi, araştırma, proje yöntemlerinden derslerde yararlanılabileceğini dile getirmiştir. Benzer olarak Ö10 da; “Evet. Bu sayede öğrencilerde daha somut bir öğrenme sağlanacağı gibi ayrıca kalıcı bir öğrenme gerçekleştirilecektir.

Tarihsel empati kurmalarına da katkı sağlayacaktır. Okul dışı öğrenme ortamlarına yani müzelere, tarihsel mekanlara, anıtlara geziler düzenlenerek ve orada araştırma, beyin fırtınası, soru-cevap, tarihsel empati yaptırarak kullanılabilir.” sözleriyle gezi gözlem, araştırma, beyin fırtınası, soru-cevap, tarihsel empati gibi yöntem ve teknikler kullanarak yararlanılabileceğinden söz ettiğini görmekteyiz.

Ö12 ise; “Kesinlikle yararlanılmalıdır. Çünkü tarih gibi soyut olan bir dersin hafızada kalma süresi kısa süreli oluyor. Bilgileri unutmaya karşı daha dirençli hale getirmek için öğrenciye tarihe tanıklık eden alanlara gezi düzenleyip gösterilmelidir. Zira görmek duymaktan daha kalıcı bir öğrenme metodudur. Özellikle yerel tarih alanlarının bilinçli bir şekilde öğrencilere öğretimi hem öğrencinin dikkatini çekecek hem de kalıcılığı sağlayacaktır.” sözleriyle gezi yöntemine ve yerel tarih öğretimine vurgu yaparak nasıl kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ö13 ; “Evet tarihi alanların gezilmesi ile desteklenen tarih dersleri araştırmacı, sosyal bağımsız düşünebilen tarihi çevreye duyarlı ve koruma bilinci gelişen bireylerin yetişmesine katkı sağlar.” ifadesiyle okul dışı tarih öğretiminin geziler yaparak kullanılabilirliğini ve bu durumun bireyi geliştirebileceğine dair yorumlar yaptığı da görülmüştür.

Bunun yanı sıra çalışmaya katılan 4 tarih öğretmeni okul dışı tarih öğretiminin derslerde nasıl kullanılması gerektiğini resmi ve idari boyutta değerlendirmişlerdir.

Örneğin; Ö5 “Yararlanılabilir, ancak bunun için eğitimdeki ve okul dışı tarih öğretiminde destek olabilecek paydaşlarla planlamanın çok sağlam yapılması gerekir aksi takdirde amaçlara ulaşmada aksiliklerle karşılaşılması olasıdır.” sözleriyle planlamanın iyi yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Yine Ö9; “Evet öğrenmenin pekiştirilmesi ve kültürel bağ kurmak için, birincil kişilerden, kaynaklardan öğrenmek için yararlanılmalıdır. Okul seminer dönemlerinde tarih zümre öğretmenleri ve okul idaresi tarafından planlanıp yıllık planlarda belirtilerek geziler yapılabilir.” ifadesiyle idareci ve zümrelerle planların yapılmasının önemini vurgulamıştır.

Katılımcılardan Ö2’nin ise; “Evet. Hocam Milli Eğitim Bakanlığı her ilde gezilecek yerleri belirlemeli ve bu yerleri hangi derecedeki sınıfların gezeceğini il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine bildirmeli. En önemlisi öğrencilerin bu yerlere nasıl götürüleceğidir. Bunu Milli Eğitim Bakanlığı finanse etmelidir. Öğretmene de ekstra gezi için ücret ödenmeli ki öğretmenler olarak bu işe seve seve gidelim. Aksi takdirde öğretmene angarya olacağından

bu uygulama baştan iyi olmaz.” ifadelerine baktığımızda öğretmenlerin bakanlıkla işbirliği yaparak çalışması gerektiğine vurgu yapmıştır. Buna benzer şekilde Ö14 de; “Evet faydalanılmalı uygun şartlar oluşturulabilirse ders için gayet faydalı olur. Çünkü öğrenci yaşamla somut yaşantılarla bağlantı kurabilir. Nasıl kullanılacağı konusunda ise öğretmenler idare ve milli eğitimle işbirliği yapıp geziler, araştırmalar, projeler gerçekleştirebilir.” sözleriyle okul idaresinin ve MEB’in işbirliği halinde olması gerektiğini ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ö9 idari boyutta bu soruyu değerlendirirken aslında geziler ve öğrencilerin birincil kaynaklarla karşı karşıya gelmesi konusuna da vurgu yapmıştır. Şöyle ki; “Evet öğrenmenin pekiştirilmesi ve kültürel bağ kurmak için birincil kişilerden, kaynaklardan öğrenmek için yararlanılmalıdır. Okul seminer dönemlerinde tarih zümre öğretmenleri ve okul idaresi tarafından planlanıp yıllık planlarda belirtilerek geziler yapılabilir. Geçmişte olaylara tanık olmuş kişileri araştırarak sözlü tarih yapılabilir. Yaşanılan şehrin yerel tarihi araştırılabilir.” ifadesine baktığımızda öğretmenlerin idareyle iş birliği yaparak geziler düzenleyebileceği, sözlü tarih ve yerel tarih uygulamalarıyla araştırma yaparak nasıl kullanabilecekleri konusunda fikirler verdiği görülmüştür.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.4.1. “Peki sözünü ettiğiniz bu uygulamalardan hangilerini derslerinizde uyguluyorsunuz? Hangi sıklıkla uyguluyorsunuz? Uygulamıyorsanız neden? Uyguluyorsanız neyi nasıl yaptığınızla ilgili bir örnek verir misiniz?” sorusunun analizi

Görüşmeye katılan öğretmenler bu bölümde bir önceki soruyla bağlantılı olan okul dışı tarih öğretiminde derslerinde uygulayıp uygulamadıkları yöntemleri, teknikleri dile getirmişlerdir. Hatta bu yöntem ve teknikleri neden uygulayıp uygulamadıklarını da görüşlerinde belirtmişlerdir.

Katılımcı öğretmenlerden 7 kişi bir önceki soruda da sözünü ettikleri uygulamaların çoğunu uygulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun sebebi olarak da gerekli izin işlemlerinin alınmasının uzun sürmesi, prosedürün yoğun olması, bütçenin sıkıntı yaratması, bürokratik işlemlerin öğretmenlerin gözünü korkutması, ders saatlerinin ve planların buna uygun olmaması şeklinde ifadelerini dile getirmişlerdir.

Örneğin Ö2; “ Açıkça belirtiyim hiçbirini kullanmıyorum. Çünkü on beş sınıfa ikişer saatten otuz saat derse giriyorum. İkili öğretim yapan bir lisede saat birde başlayan dersin bitişi yedi. Bu öğrencilerin hangisini hangi finansmanla Gaziantep’te nereye nasıl götüreyim.” ifadesinde ders saatleri ve finansman yetersizliğinden dem vurarak görüşlerini dile getirmiştir. Yine Ö4; “Pek fazla uygulayamıyoruz. Çünkü okul dışı gezi yapma işinde çok prosedür var ve organizasyonu zor. Ayrıca gezi maalesef masraflı bir iş olarak karşımıza çıkıyor.” şeklinde görüşlerini aktarmıştır.

Ö9 da ; “Açıkçası uygulayamıyorum. Nedenlerine gelecek olursam kaynak sıkıntısı maddi olarak, organizasyon eksikliği, sorumluluk ve bürokratik işlemler.” ifadesiyle diğer katılımcılar gibi maddiyat ve resmi işlerden dolayı uygulayamadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Ö12 de; “İdari kısımlardan, izin sürecinden ötürü gezi ve gözlem tekniğini uygulayamıyoruz maalesef.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Katılımcılardan Ö15 de ; “ Genelde her yıl bir gezi düzenleyip öğrencilerimi bu konuda bilinçlendirmeye çalışmaktayım. Ancak sorun şu ki gezi düzenlemenin bürokratik ve evrak işlemleri çok fazla. Ve birçok öğretmen arkadaş da bundan dolayı gezi düzenlememektedir veya okul dışında etkinlik yapmamaktadır. Her okulun ortalama bir marka ve kalitede okul aracının olması ve evrak işlemlerinin azaltılması bence sorunun çözümünde etkili olacaktır.” ifadesiyle yine evrak ve resmi işlerin problem yaratmasından doğan sonuçları ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ö10 derslerinde okul dışı tarih öğretimini uygulayamadığını ifade etse de yerine ikame edecek başka bir yol bulduğunu şu şekilde dile getirmiştir. Şöyle ki; “Derslerimizde aktif olarak gezileri kullanamıyoruz. Çünkü okulumuzda uyguladığımız yoğunlaştırılmış eğitim ve izin işlemleri ile prosedür bizleri zorlamaktadır. Fakat ders sırasında sanal müzeden faydalaniyorum. Okul dışına öğrencileri götüremesem de okul dışını derse taşımaya çalışıyorum.” ifadesinde her ne kadar aktif olarak öğrencileri geziye götüremediğinden bahsetse de okul dışı öğretimi okul içine taşıyarak farklı bir bakış açısı derse kazandırmış ve bunu ifadelerinde dile getirmiştir.

Ö11 de uygulamanın hem faydasından hem de yaşanan sıkıntıları ifadelerinde bahsetmiştir. Şöyle ki ; “Müze gezisini uyguluyorum ben. Ama yalnızca yılda bir kez uygulayabiliyorum tabi ki. İzin alma süreci ve diğer ders saatlerine sarkması sıkıntı oluşturuyor çünkü. Müzeler, ören yerleri, mimari eserlere götürmenin çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Çünkü öğrenci bu yerlerde öğrendiklerini kolay kolay unutmuyor. Öğrenilen bilgiler kalıcı hale geliyor. Öğrenciyi eserle karşı karşıya getirmek bilgiyi kalıcı hale getiriyor.” ifadesiyle uygulamanın

öğrencilerde sağladığı faydaları belirttiğini görülmüştür. Bunun yanı sıra prosedür sıkıntısını da dile getirmiştir.

Katılımcıların geri kalanı ise derslerinde uyguladıkları okul dışı tarih öğretimi uygulamalarını şöyle dile getirmişlerdir.

Örneğin Ö1; “Müzeler ve tarihi mekânlarda derslerimi uyguluyorum. Yılda bir ya da iki kez uyguluyorum. Tarihini ve kültürünü öğrenmesi için müzelere götürüyorum. Müzeleri gezmek öğrencide öğrenmeyi heyecanlı hale getiriyor. Yerinde gösterip anlatmayı doğru buluyorum.” ifadesinde öğrencilerle yılda bir ya da iki kez dersi müzelerde işlediğini ve yerinde dersi anlatarak dersin daha verimli olacağı görüşünü dile getirmiştir.

Ö5 de; “Uygulamaya çalışıyoruz. Örneğin verdiğimiz proje ya da performans ödevlerinin konularını öğrencilerin tarihi mekânlarla ilgili araştırmalar yapıp bilgi sahibi olabileceği hatta ziyaret edebileceği şekilde belirliyoruz. Bulundukları şehirdeki belli başlı tarihsel mekânları tanıtacakları bir ödev hazırlayıp bunu okulda sergilemek gibi. Bazen de müze ve tarihsel mekân ziyaretleri.” sözleriyle uygulamayı nasıl yaptığını ifade etmiştir. Yine Ö6 da; “Gezi uyguluyorum. Yılda bir kez öğrencileri müzelere, tarihi ören yerlerine, anıtlara götürerek dersi yerinde birincil kaynaklarla işliyorum.” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Ö13; “Gaziantep’te bulunan tarihi mekânlara gezi düzenliyorum. Yılda bir kez yapabiliyorum. Şahinbey Belediyesi ile koordineli milli eğitimden izin alarak ücretsiz götürüyorum. Mesela gezi öncesi öğrencilere hazırladığım bildiklerim formunu doldurtuyorum. Gezi sonrası öğrendiklerim formunu doldurtuyorum. Geziye götürdüğümüz yerin öğrenciye neler katıp neler katmadığını hem yerinde hem de ders sonrasında karşılaştırıp tartışma metodunu uyguluyorum. Bu da geziyi ve bilgileri kalıcı hale getiriyor.” ifadelerini kullanarak derslerinde uyguladığı uygulamaları ne şekilde ve nasıl kullandığını görüşlerinde belirtmiştir. Özellikle uyguladığı form ve tartışma metoduyla dersin kalıcı hale geldiğini ifade etmiştir.

Ö14; “ Dersin konusuyla ilgili olan müzelere veya tarihi mekân ve yerlere götürüyorum. Sene içerisinde bir ya da iki kez imkânlar ölçüsünde yapmaya çalışıyorum. Öğrencileri götürdüğüm yerde geziyi tamamladıktan sonra empati kurmalarını ve sanki o dönemdelermiş gibi canlandırma yapmalarını istiyorum. Yani kısacası yaratıcı drama uyguluyorum. Çünkü öğrenci o dönemi bugünün şartlarıyla değil geçmiş zamanın şartlarıyla değerlendirince öğretim daha kalıcı ve zevkli hale geliyor.” ifadesinde yapılandırmacı anlayışla okul dışı tarih öğretimini gerçekleştirdiğini görmekteyiz.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

4.5.1. “Okul dışı tarih öğretiminde kullandığınız yöntem ve teknikler nelerdir?”

sorusunun analizi

Görüşmeye katılan öğretmenlerin hepsi bu soruya birbirine yakın ve benzer cevaplar vermişlerdir. Katılımcıların görüşlerinden okul dışı tarih öğretiminde genel olarak gezi-gözlem yöntemini kullanarak dersleri işlediğini görmekteyiz.

Örneğin Ö6; “Anlatım, soru-cevap, gezi- gözlem, tarihsel empati.” ifadesiyle okul dışı tarih öğretiminde kullandığı yöntem ve teknikleri dile getirmiştir. Yine Ö10; “ Aktif olarak uygulayamadığımı bir önceki soruda belirttim. Ama aktif olarak uygulayabilseydim araştırma, gezi, empati, gözlem, soru-cevap, beyin fırtınası tekniklerini kullanırdım.” ifadeleriyle bir önceki soruyla da bağlantı kurarak görüşlerini ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ö14; “Gezi-gözlem, tarihsel empati, yaratıcı drama, canlandırma, anlatım, soru cevap gibi yöntemleri kullanıyorum” sözleriyle günümüzde hedeflenen yapılandırmacı anlayışa uygun yöntem ve teknikleri kullandığını ifade etmiştir. Ö7 de; “ Uygulayabilsem gezi-gözlem. Bunun dışında araştırma, beyin fırtınası, empati, tarihsel canlandırma, drama gibi teknikleri sayabiliriz.” ifadesiyle çağdaş eğitim öğretim anlayışındaki yöntem tekniklerini görüşlerinde belirtmiştir.

Ö9 ve Ö3 de ortak bir yöneme ifadelerinde değinmişlerdir. Ö9; “Uygulayabilseydim gezi- gözlem veya araştırma, yerel ve sözlü tarih olabilirdi.” sözleriyle okul dışı tarih öğretiminde kullanılan yöntemlere vurgu yaptığını görüşlerinde görmekteyiz. Ö3 ise; “ Aktif öğrenme, yerel tarih ve gezi-gözlem diyebilirim.” ifadesini dile getirmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgulardan yola çıkarak elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Ulaşılan sonuçlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Yapılan bu çalışmada tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algılarının ne olduğu betimsel analiz modeli kullanılarak araştırılmıştır. Bu doğrultuda tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algılarını öğrenmek için Gaziantep ilinde ortaöğretim kurumlarında görev yapan 15 tarih öğretmenine “Okul dışı tarih öğretimi ile ilgili görüşme formu” uygulanmıştır. Çalışma grubunun cinsiyete dağılımına bakıldığında %53,3 ile erkeklerin, mezun oldukları fakülte dağılımına bakıldığında %60,0 ile edebiyat fakültesinin, kıdemlerine göre dağılımına bakıldığında %53,3 ile 11 yıl ve üstünün çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Araştırmada tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algılarını ölçmek için yapılan görüşme formunun analiz sonuçlarına göre okul dışı tarih öğretimi konusunda öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Fakat araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlası okul dışı tarih öğretimini daha çok mekânlarda yapılan öğretimle kısıtlı tutarken, bazıları ise tarihe tanıklık etmiş kişilerle gerçekleştirilen atmosferi de bu öğretimin içinde saymıştır. Bu bulgulara göre tarih öğretmenleri okul dışı tarih öğretimini okul sınırları dışında olan mekânlarda, yerlerde ya da kişilerle yapılan eğitim öğretim olarak görmektedir.

Araştırmada tarih öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Hatta MEB’in okul dışı öğrenme ortamları kılavuzundaki öğrenme ortamlarına benzer cevaplar verdikleri tespit edilmiştir. Fakat araştırmaya katılan öğretmenlerin hepsi tarih öğretmeni olduğu için bu soruya verdikleri cevapların bazılarında soruyu okul dışı tarih öğretiminin gerçekleştiği öğrenme ortamları olarak algıladıkları

görülmüştür. Araştırmanın analiz sonuçlarından elde edilen bulgularla tarih öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına hâkim oldukları görülmüştür.

Araştırmada tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algılarının betimsel analiz sonuçlarına bakıldığında araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun üçüncü soruya verdikleri cevaplarda okul dışı tarih öğretiminin derslerde uygulanmasıyla öğrencilere keyifli ortam ve öğrenme deneyimi sunacağını göstermiştir. Öner'in (2015) çalışmasında da okul dışı tarih öğretiminin tarih konularının öğretimini tek düzelikten kurtararak daha zevkli ve daha öğretici hale gelmesine yardımcı olacağı ortaya konmuştur. Bu durum bize çalışmalar arasında benzerlik olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin görüşme formuna verdikleri cevapların sonuçlarını incelediğimizde büyük çoğunluğunun okul dışı tarih öğretimiyle öğrencilerde araştırma becerilerinin gelişebileceği ile ilgili olumlu görüş belirtmeleri okul dışı tarih öğretiminin faydalı olacağını bize göstermektedir. Avcı ve Öner'in (2015), çalışmalarında da tarihi mekânlarla, yerlerle öğretim yönteminin öğrenciyi merkeze alıp öğrencileri araştırmaya teşvik ettiğini, öğrencilerde analiz ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerini ve yeteneklerini geliştirdiğini vurguladıklarını görmekteyiz.

Yine araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun okul dışı tarih öğretiminde okul dışı etkinlikler gerçekleştirildiğinde bilginin kalıcı hale geleceğini görüşme formuna verdikleri cevaplarda görülmektedir. Gökaya ve Yeşilbursa'nın (2009) çalışmaları da tarihi yerlerin öğretimde kullanılması öğrenciyi merkeze almasının yanı sıra duyu organlarını sürece katarak öğrenmenin kalıcı hale geleceğini ortaya koymuştur. Araştırmalar arasında benzerlikler görülmektedir.

Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin hepsi okul dışı tarih öğretiminden derslerde faydalanılması gerektiğine dair görüşlerde bulunmuşlardır. Bunun sebepleri olarak da okul dışı tarih öğretimiyle derslerin kalıcı hale geleceği, dersin somutlaşacağı, elde edilen bilgilerin unutmaya karşı daha dirençli hale geleceğini görüşlerinde dile getirmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak okul dışı tarih öğretiminin derslere fayda sağladığını görmekteyiz.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin betimsel analiz sonuçlarına baktığımızda 8 tarih öğretmenin dersleriyle ilişkili bir müze gezisi düzenleyebildiklerini sonuçlar bize göstermiştir. Yine araştırmaya katılan 7 tarih öğretmenin ise müze gezilerini derslerinde prosedür, izin işlemleri, maddi sıkıntılar yüzünden uygulayamadıklarını sonuçlar bize göstermiştir. Bu araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin tamamı derslerinde müze gezisini

uygulamak istediklerini verdikleri cevaplarda belirtmişler fakat bazıları uygulayamama sebeplerini dördüncü soruya verdikleri cevapta dile getirmişlerdir. Bu bulgulardan yola çıkarak gezi işlemlerindeki prosedürün, izin işlemlerinin, organizasyonun ve maddi sıkıntıların kolaylaştırılması durumunda öğretmenlerin gezileri uygulama sıklığının artacağı verdikleri cevaplar doğrultusunda görülmektedir.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretiminde kullandıkları yöntem ve tekniklerin neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplarda çağdaş eğitim ve öğretimin gerektirdiği yöntem ve tekniklere uygun cevaplar verdikleri görülmüştür. Bu bulgulardan yola çıkarak öğretmenlerin aktif öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme anlayışı doğrultusunda derslerini işleyebildiklerini görmekteyiz.

Araştırmada okul dışı tarih öğretimine ilişkin öğretmenlerin okul dışı tarih öğretimi algıları ve görüşlerinin olumlu şekilde olduğu görülmüştür. Yazıcı ve Yıldırım'ın (2017) çalışmasında, araştırma sonuçlarının istatistiklerine baktığımızda tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin algılarının genel olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca dayanarak tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algılarının çalışmalar arasında benzerlik olduğu saptanmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın betimsel analiz sonuçlarına baktığımızda tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi yöntemlerinden olan gezi gözlem etkinliklerini yeterli sıklıkta uygulayamadıkları görülmüştür. Tarih öğretmenlerinin düzenleyebilecekleri etkinlikler hakkında bilgi toplamaları gerektiği ve yaşadıkları şehirdeki yetkili mercilerden yardım almaları gerektiği önerilmektedir.

Öğrencilerin tarih dersine ilgisini artırmak ve kalıcılığı sağlamak için okul dışı ortamlarda gerçekleştirilen etkinliklerin faydalı olduğu çalışmada görülmektedir. Bundan dolayı okul dışı tarih öğretimine derslerde daha fazla yer verilmesi gerektiği önerilmektedir.

Araştırma sonuçlarında tarih öğretmenlerinin yarısı okul dışı tarih öğretimi yeterli şekilde derslerinde uygulayamadıklarını dile getirmişlerdir. Buradan hareketle tezin bağlamında da sunulduğu gibi tarih dersinin öğretilmesinde okul dışı öğrenme ortamları çok önemli olduğu için, öğrencilere programın doğru aktarılmasında öğretmenler kilit isim oldukları ve

uygulamaları verimli kullanmadıklarında öğrencilere kalıcı biçimde bilgileri aktaramayacakları için nitelikli bir öğrenme gerçekleşmez. Bundan dolayı tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi ve uygulamaları hakkında daha fazla araştırma yapması gerektiği hatta gerekirse bulundukları il ve ilçe milli eğitimden yararlanmaları gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), Ankara: Çağdaş Drama Derneği Yayınları.
- Akbaba, B. (2005). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), s.185-197.
- Akçalı Avcı, A. (2015). Kuram ve uygulamada sınıf dışı tarih öğretimi algısı: Öğretmen ve aday öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(81), s.117-137.
- Akpınar, M. (2012). *Tarih öğretmenlerinin yerel tarih konularının tarih derslerinde kullanımıyla ilgili görüşlerin irdelenmesi*. II. Ulusal Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Aktekin, S. (2010). Ortaöğretim tarih eğitiminde yerel tarihin yeri ve önemi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 6(1), s.86-105.
- Altın, N. & Demirtaş, S. (2014). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri. Safran M. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 510-543). Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, E. (2000). Yerel tarihin tanımı, gelişimi ve değeri. *Tarih yazımında yeni yaklaşımlar küreselleşme ve yerelleşme* içinde, (s. 195-204). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin “müze eğitimine” ilişkin görüşleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2000). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ve Tarih öğretimi. *Türk Kültürü Dergisi*, 450, Ekim, s. 590-602.
- Aykaç, N. & Aydın, H. (2006). *Öğrenme- öğretme sürecinde planlama ve uygulama*, s.214, Ankara: Naturel.

- Avacı, C. & Öner, G. (2015). Tarihi mekânlar ile sosyal bilgiler öğretimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(USBES Özel Sayısı I), s. 108-133.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.
- Bamberger, Y., Tal, T. (2007). Learning in a personal context: Levels of choice in a free choice learning environment in science and natural history museums. *Science Education*, 91, 75-95.
- Barr, R. D., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1978). *The Nature Of The Social Studies*, California: ETC Publications.
- Bayraktar, H. (2006). *Konya merkezindeki müzelerin ve tarihi mekânların tarih öğretiminde kullanılmasına ilişkin lise tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Binbaşıoğlu, C. (1994). *Genel öğretim bilgisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki yeri ve önemi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bozkurt, F. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde kanıt temelli öğrenme uygulamaları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(24), s. 334-353.
- Büyükkaragöz, S., Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları* (Öğretimde planlama ve uygulama). İstanbul: Beta B.
- Can, H. A., & Semerci N. (2007). Altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim*. Cilt:32, s.145.
- Çifçi, T., & Dikmenli, Y., (2016). Coğrafya öğretmenlerinin okul dışı coğrafya öğretimine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), Nisan, s. 363-382.
- Dilek, D. (2002). Tarih derslerinde öğrenme ve düşünme gelişimi (2.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan. Y. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih. Şimşek A., & Kaymakçı S. (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi içinde*, Ankara, s. 113-142.
- Dökmen, Ü. (2002). İletişim çatışmaları ve empati (18. Baskı). Ankara: SistemYayıncılık.

- Eshach, H. (2007). Bridging In-school and Out-of-school Learning: Formal, Non-Formal, and Informal Education. *Journal of Science Education and Technology*, 16, 171-190.
- Gökkaya, K.A., & Yeşilbursa, C.C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. Bahar 2009, s.483-506.
- Işık, H. (2002). *Yerel tarih konularının sosyal bilgiler (6.sınıf) programı tarih üniteleri ile ilişkilendirilmesine yönelik bir uygulama: Pasinler örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), s. 290-310.
- İncegöl, S. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaplan, E. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin tarihsel düşünce becerilerinin sözlü tarih çalışmalarıyla geliştirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karademir, E. (2013). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersi kapsamında okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirme amaçlarının planlanmış davranış teorisi yoluyla belirlenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karadoğan, S. (2016). Eğitimde sınıf-okul dışı öğrenme uygulamaları ve yaşanan sorunlar. *Türkiye’de eğitim sorunlarına yönelik akademik değerlendirmeler ve çözüm önerileri*, s.47-84.
- Karakuş, U. (2009). Coğrafya’da deneysel gözlem uygulaması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10(1), s.15-22.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (26.baskı). Ankara: Nobel.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri* (11.baskı). Ankara: Pegem.
- Kemper, E. vd. Stringfield, S. and Teddlie, C. (2003). Sampling strategies in social science research. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. Thousand Oaks, CA: 273-296.

- Kulu, M. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler eğitiminde mezarlıkların ve şehitliklerin kullanılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçükahmet, L. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (25.basım). Ankara: Nobel.
- Memiş, E. (2005). *Tarih metodolojisi* (4. baskı). Konya: Çizgi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Ortaöğretim tarih dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) öğretim programı, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). Okul dışı öğrenme ortamları kılavuzu, Ankara.
- Oktay, A. (2011). Eğitimin temel kavramları ve eğitim düşüncesinin tarihsel gelişimi, Oktay, A.(Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s.1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ‘Okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4 (1), s. 89-121.
- Özçelik, İ. (1993). *Tarih araştırmalarında yöntem ve teknikler* (s. 2-3). Ankara: Nobel.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), s.323-343.
- Özmen, C. (2015). Dünyada ve ülkemizde sosyal bilgiler. Dönmez, C., & Yazıcı, K. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 3-19), Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M., & Ata, B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 87-94.
- Safran, M., Ata, B. (2006). Okul dışı tarih öğretimi, *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M., & Köksal, H. (1998). Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 71-86.
- Salmi, H. (1993). Science centre education: Motivation and learning in informal education. Unpublished dissertation. University of Helsinki, *Department of Teacher Education*, Helsinki.
- Sarı, İ. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Sarı, İ. (2016). Tarih öğretimi ve sözlü tarih. Safran, M. (Ed.), *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri* içinde (s.251-255), İstanbul: Yeni İnsan.
- Şahin, C. (2011). Yerel tarih uygulamalarının başarıya ve öğrenci ürünlerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 453-462.
- Şimşek, A. (2009). *Öğretim tasarımı*. Ankara: Nobel.
- Şimşek, A., & Kaymakçı S.(2015), Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı, Şimşek, A., & Kaymakçı S. (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-13). Ankara: Pegem Akademi.
- Şişman, M. (2010). *Eğitim bilimine giriş* (6.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Tangülü, Z. (2015). Buluş yoluyla öğrenme stratejisi. Dönmez, C., & Yazıcı, K. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 111-146), Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, İ. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde sanal müze ve turlar. Şimşek, A., & Kaymakçı S. (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.189-203). Ankara: Pegem Akademi.
- Türk Dil Kurumu* içinde. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> sayfasından 10 Kasım 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Yazıcı, F., & Yıldırım, T., (2017), Okul dışı tarih öğretimi ve sosyal zekâ arasındaki ilişkinin yol analiziyle incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) 18(2), Ağustos*, s. 733-755.
- Yeşilbursa, C.C., (2006), *Sosyal bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilbursa, C.C., (2008), Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *TÜBAR, XXIII, Bahar*, s.209-222.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yılmaz, A. ve Çiviler, M. (2012). 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde interaktif müzelerin kullanımının öğrenci başarısına etkisi. II. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

- Yılmaz, A. ve Egüz, Ş. (2015). Tarih ve Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih öğretiminde müzenin önemi hakkındaki tecrübe ve düşünceleri. *Turkish Studies*, 10(11), 1637-1650.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin müze gezilerine ve müzelerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerin incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 1(2), 21-39.

EKLER

EK 1: Araştırmanın Uygulanması İçin Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan Elektronik İmzalı İzin Belgesi

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092-605.01-E.4691227
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Sıdika Fulya TÜRKMEN)

05/03/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi:Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 31.01.2019 tarihli ve 3555 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Sıdika Fulya TÜRKMEN'in " Tarih Öğretmenlerinin Okul Dışı Tarih Öğretimi Algıları" konulu araştırma çalışma isteği kapsamında, İlimiz Şahinbey ve Şehitkamil İlçesinde bulunan tüm liselerde görev yapan tarih öğretmenlerine yönelik araştırma çalışma isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Eğitimi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi Sıdika Fulya TÜRKMEN'in anket çalışma isteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 12607291 (2017/25) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şahinbey ve Şehitkamil İlçesinde bulunan tüm liselerde görev yapan tarih öğretmenlerine anket uygulama isteği eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması, Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Cengiz METE
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
<...>

Halil UYUMAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: gaziantep valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji
Geliştirme birimi oda numarası 530
Elektronik Ağ: gaziantep.meb.gov.tr
e-posta: gaziantepmem@meb.gov.tr

Bilgi için: Memur Sadullah AYYILDIZ dahili no 4450

Tel: 0 (342) 230 10 58
Faks: 0 () — — —

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 82d0-ccfb-3f4e-90cc-4903 kodu ile teyit edilebilir.

EK 2: Okul Dışı Tarih Öğretimi İle İlgili Görüşme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu görüşmeden elde edilen veriler bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Kişisel bilgileriniz **asla başkalarıyla paylaşılmayacaktır**. Sorulara içtenlikle ve samimiyetle cevap vermeniz, çalışmanın bilime katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

Cinsiyetiniz:

Mezun olduğunuz Üniversite:

Mezun olduğunuz fakülte:

Mesleki kıdeminiz:

1- Size göre okul dışı tarih öğretimi nedir?

2- Okul dışı öğrenme ortamları nerelerdir?

3- Sizce okul dışı tarih öğretiminden derslerde yararlanılmalı mıdır? Evet ise neden yararlanılmalı ve nasıl kullanılmalıdır?

EK 2. (devam) Okul Dışı Tarih Öğretimi İle İlgili Görüşme Formu

- 4- Peki sözünü ettiğiniz bu uygulamalardan hangilerini derslerinizde uyguluyorsunuz? Hangi sıklıkla uyguluyorsunuz? Uygulamıyorsanız neden? Uyguluyorsanız neyi nasıl yaptığınızla ilgili bir örnek verir misiniz?

- 5-Okul dışı tarih öğretiminde kullandığınız yöntem ve teknikler nelerdir?

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..